

ЦӨМИЙН ЭНЕРГИЙН КОМИССЫН ТОГТООЛ

2023 оны 08 сарын 02 өдөр

Дугаар 07

Улаанбаатар хот

Замын зураглал, төлөвлөгөө батлах тухай

Цөмийн энергийн тухай хуулийн 11.1.4, Улсын Их Хурлын 2009 оны 45 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын төрөөс цацраг идэвхт ашигт малтмал болон цөмийн энергийн талаар баримтлах бодлого”-ын 7.1, Цөмийн энергийн комиссын дүрмийн 3.5, 3.6, 4.1.2, 4.1.7, Цөмийн энергийн комиссын дэргэдэх Цацрагийн аюулгүйн зөвлөлийн 2023 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн 23-01 дугаар зөвлөмжийг тус тус үндэслэн ТОГТООХ нь:

1.“Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглал”-ыг 1 дүгээр, “Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглалыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө”-г 2 дугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2.Тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Цөмийн энергийн комиссын Ажлын алба (Г.Манлайжав)-нд даалгасугай.

3.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Төлөвлөгөө батлах тухай” Цөмийн энергийн комиссын 2015 оны 08 дугаар сарын 06-ны өдрийн 10 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ДАРГА

Л.ЭНХ-АМГАЛАН

3100067

Цөмийн энергийн комиссын 2023 оны дугаар сарын 2-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

ЦӨМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ЗАМЫН ЗУРАГЛАЛ

НЭГ. ХУУЛЬ ТОГТООМЖ, ХЯНАЛТЫН ТОГТООЦОО

Зорилго 1.А. - Цөмийн аюулгүй байдалтай холбоотой олон улсын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх, үндэсний хууль тогтоомжийг батлах:

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөвлөсөн хугацаа	Тайлбар
1.А.1 Цөмийн материалыг биеллэн хамгаалах тухай конвенц (СРРNM)-д нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Монгол Улсын Засгийн газар	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс Цөмийн материалыг биеллэн хамгаалах тухай конвенцод 1986 онд нэгдэн орсон.
1.А.2 Цөмийн материалыг биеллэн хамгаалах тухай конвенцын нэмэлт (А/СРРNM)-д нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ, ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: Монгол Улсын Засгийн газар, ГХЯ, ХЗДХЯ;	Хэрэгжиж байгаа	2024	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс Цөмийн материалыг биеллэн хамгаалах тухай конвенцын нэмэлтэд ажиглагчийн статустай оролцдог. Улсын Их хурлын 2015 оны 60 дугаар тогтоолд Цөмийн материалыг биеллэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт өөрчлөлтөд нэгдэн орох талаар холбогдох арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт даалгасан. ЦЭК болон БШУЯ-наас нэмэлтэд нэгдэн орох тухай хуулийн үзэл баримтлалын төслийг боловсруулж, батлуулсан. 2023 онд Засгийн газарт болон Улсын Их Хурлын Байнгын Хороонд өргөн барьж, 2024 онд нэгдэн орохоор төлөвлөж байна. ГХЯ-наас А/СРРNM-д нэгдэн орох саналыг дэмжиж байгаагаа илэрхийлсэн. 2018 оны 05 дугаар сарын 28-30-ны өдрүүдэд Япон Улсын Токай хотод зохион байгуулагдсан А/СРРNM-ийн бүсийн семинар Монгол Улс оролцсон.

						<ul style="list-style-type: none"> • 2021 оны 11 дүгээр сарын 15-16-ны өдрүүдэд цахимаар зохион байгуулагдсан Цөмийн материалын биет хамгаалалтад СРРНИ-ийн оролцоо сэдэвт Төв Ази, Европын бүсийн бага хуралд Монгол Улс оролцсон. • 2022 оны 10 дугаар сарын 04-07-ны өдрүүдэд БНСВУ-ын Ханой хотод зохион байгуулагдсан АСРРНИ-ийн семинарт Монгол Улс оролцсон. • 2021 онд оролцогч талуудад дэмжлэг үзүүлэх бүсийн уулзалт зохион байгуулагдсан. • Монгол Улс Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай конвенцын нэмэлт (А/СРРНИ)-д нэгдэн орох үйл явцаа үргэлжлүүлж, ОУАЭА-аас шаардлагатай дэмжлэгийг авна. • Монгол Улс Цөмийн ослын талаар шуурхай мэдээлэх тухай конвенцод 1987 онд нэгдэн орсон.
1.А.3	Цөмийн ослын талаар шуурхай мэдээлэх тухай конвенцод нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Монгол Улсын Засгийн газар	Биелсэн	Биелсэн		<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс Цөмийн осол гарсан буюу цацрагийн аюултай байдал бий болсон тохиолдолд тусламж үзүүлэх тухай конвенцод нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;
1.А.4	Цөмийн осол гарсан буюу цацрагийн аюултай байдал бий болсон тохиолдолд тусламж үзүүлэх тухай конвенцод нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Монгол Улсын Засгийн газар	Биелсэн	Биелсэн		<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс Цөмийн осол гарсан буюу цацрагийн аюулгүй байдал бий болсон тохиолдолд тусламж үзүүлэх тухай конвенцод 1987 онд нэгдэн орсон.
1.А.5	Цөмийн террорист үйлдлийг хориглох тухай олон улсын конвенцод нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Монгол Улсын Засгийн газар	Биелсэн	Биелсэн		<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс Цөмийн террорист үйлдлийг хориглох тухай олон улсын конвенцод 2006 онд нэгдэн орсон.
1.А.6	Терроризмын зорилгоор бөмбөг хэрэглэхийг хориглох тухай олон улсын конвенцод нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	Монгол Улсын Засгийн газар	Биелсэн	Биелсэн		<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс Терроризмын зорилгоор бөмбөг хэрэглэхийг хориглох тухай олон улсын конвенцод 2000 онд нэгдэн орсон.
1.А.7	НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1373 дугаар тогтоол – Террорист үйлдлээс олон улсын энх тайван аюулгүй байдлын эсрэг аюул заналтай холбоотой үүрэг хариуцлагыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгах;	Терроризмтэй тэмцэх зөвлөл, Тагнуулын ерөнхий газар	Хэрэгжиж байгаа	-		<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1373 (2001) дугаар тогтоолын хүрээнд 2001, 2002, 2005 онуудад тайлан хургуулсан. • Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 247 дугаар тогтоолоор НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1373 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хангах ажлын төлөвлөгөөг баталсан.

1.A.8	НУБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1540 дугаар тогтоол – Үй олноор хөнөөх зэвсгийг үл дэлгэрүүлэхтэй холбоотой үүрэг хариуцлагыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгах;	Тэргүүлэх Байгууллага: Терроризмтэй тэмцэх зөвлөл, Тагнуулын ерөнхий газар; Бусад хариуцах Байгууллага: ЦЭК, холбогдох яам, агентлагууд	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> НУБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1540 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг хангах арга хэмжээний төлөвлөгөөг 2022 онд баталсан. Монгол Улс НУБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1540 дүгээр тогтоолын хүрээнд 2005 оны 05 дугаар сар болон 2014 оны 04 дүгээр сард тус тус тайлан хургуулсан. Төлөвлөгөөний хүрээнд хилгийн хяналтын төхөөрөмжүүдийг суурилуулсан. Хамаарал бүхий хууль тогтоомж: Үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэх болон терроризмтэй тэмцэх тухай, Мөнгө угаахтай тэмцэх тухай, Цөмийн зэвсэг үл дэлгэрүүлэх тухай, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль зэрэг болно. Монгол Улс Далайн навигацийн аюулгүй байдлын эсрэг хууль бус үйлдлийг хориглох тухай 1988 оны олон улсын конвенц, түүний протоколд элсэн орсон. 2005 оны Бээжингийн конвенц болон түүний нэмэлтэд нэгдэн ороогүй байна. ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтсээс 2005 оны Бээжингийн конвенц болон түүний нэмэлтэд нэгдэн ороход шаардлагатай олон улсын эрх зүйн орчин болон үндэсний мэдлэгийг дээшлүүлэх чиглэлээр дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.
1.A.9	Далайн навигацийн аюулгүй байдлын эсрэг хууль бус үйлдлийг хориглох тухай олон улсын конвенц, түүний протоколууд болон Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын эсрэг хууль бус үйлдлийг хориглох тухай конвенц зэрэг Цөмийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой олон улсын заавал дагаж мөрдөх эрх зүйн баримт бичгүүдэд нэгдэн орох, үндэсний хууль тогтоомжоор баталгаажуулах;	ЦЭК/Монгол Улсын Засгийн газар	1. Биелсэн 2. Хэрэгжиж байгаа (SUA 2005 Protocol and Beijing Convention)	Тодорхой болгох	<ul style="list-style-type: none"> ОУАЭА болон бусад олон улсын байгууллагуудтай хамтран мэдлэг дээшлүүлэх ажлыг удирдах албан тушаалтнуудад зохион байгуулж, конвенц, хууль эрх зүйн баримт бичгийн мөн чанарыг олон нийтэд сурталчлах ажлыг зохион байгуулна. ОУАЭА-аас 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр Монгол Улсын холбогдох байгууллагуудын шийдвэр гаргах түвшний албан хаагчдад цөмийн аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг олгох үндэсний семинарыг зохион байгуулсан. ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтсээс үндэсний болон олон улсын хууль эрх зүйн орчныг олон нийтэд таниулахтай холбоотой үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.
1.A.10	Засгийн газрын дээд түвшний албан тушаалтнууд болон хууль тогтоогч нарт цөмийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой олон улсын хууль эрх зүйн тогтолцоог бүрдүүлэгч олон улсын эрх зүйн баримт бичгийн талаарх ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх үүлзэлт, зөвлөгөөн, танилцуулах арга хэмжээг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх;	Тэргүүлэх Байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах Байгууллага: БШУЯ, ГХЯ, УИХ-ын Тамгын газар, ОУАЭА-тай хамтран оролцоно.	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> ОУАЭА болон бусад олон улсын байгууллагуудтай хамтран мэдлэг дээшлүүлэх ажлыг удирдах албан тушаалтнуудад зохион байгуулж, конвенц, хууль эрх зүйн баримт бичгийн мөн чанарыг олон нийтэд сурталчлах ажлыг зохион байгуулна. ОУАЭА-аас 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр Монгол Улсын холбогдох байгууллагуудын шийдвэр гаргах түвшний албан хаагчдад цөмийн аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг олгох үндэсний семинарыг зохион байгуулсан. ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтсээс үндэсний болон олон улсын хууль эрх зүйн орчныг олон нийтэд таниулахтай холбоотой үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.

Зорилго 1.Б – Заавал дагаж мөрдөх шаардлагагүй олон улсын эрх зүйн баримт бичгүүдийг мөрдөх

Арга хэмжээ	Харуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
1.Б.1 “Цөмийн материал болон цөмийн байгууламжийн биет хамгаалалт” баримт бичгийн зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэх (IAEA-INFСІRC/225/Rev 5.);	Тэргүүлэх Байгууллага: ЦЭК	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> “Уран болговсруулах үйлдвэрийн цөмийн аюулгүй байдлыг хангах зөвлөмж”-ийг 2019 онд баталсан. Энэхүү зөвлөмжид СРРNM болон “IAEA-INFСІRC/225/Rev 5” зөвлөмжид тусгагдаагүй “Менэжментийн зохистой үйл ажиллагаа” зэрэг асуудлуудыг тусгаж өгсөн байдаг.
1.Б.2 а. “Цацраг идэвхт үүсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг зохицуулах дүрэм”-д тусгагдсан заавруудыг мөрдлөг болгох;	Тэргүүлэх Байгууллага: ЦЭК	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Цацрагийн үүсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрмийг Цөмийн энергийн комиссын 2015 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан. Цацрагийн хамгаалалт, аюулгүй ажиллагааны үндсэн дүрмийг Цөмийн энергийн комиссын 2016 оны 1 дүгээр тогтоолоор баталсан. Цацраг идэвхт материалыг аюулгүй тээвэрлэх дүрэм”-ийг Засгийн газрын 2019 оны 243 дугаар тогтоолоор баталсан. Монгол Улс ОУАЭА-ийн “Цацраг идэвхт үүсгүүр аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг зохицуулах дүрэм”-ийг дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг ОУАЭА-т илгээх боломжтой. Дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг илэрхийлэх захидлын маягтыг дараах холбоосоор татаж авах боломжтой. https://nucleus.iaea.org/sites/ns/code-of-conduct-radioactive-sources/Documents/Letter%20of%20political%20support%20.pdf ОУАЭА-аас 2022 оны 08 дугаар сарын 30-наас 09 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан “Цацраг идэвхт үүсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг зохицуулах дүрэм”-ийн таниулах үйлзэлтэд Монгол Улс оролцсон. Монгол Улс цацраг идэвхт үүсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлын ... дүрмийг ОУАЭА-
б. “Цацраг идэвхт үүсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг зохицуулах дүрэм”-ийн заалтуудыг үндэсний хууль тогтоомж, дүрэм журамд тусгах;	Тэргүүлэх Байгууллага: ЦЭК	Биелсэн	Биелсэн	

Албан хэрэгцээнд

				ийн холбогдох дүрмүүдэд үндэслэн боловсруулж батлуулсан.
1.Б.3 а. Зохицуулах дүрмийн "Цацраг идэвхт үүсгүүрийн импорт болон экспортын нэмэлт заавар"-т тусгагдсан заавруудыг мөрдлөг болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс "Цацраг идэвхт үүсгүүрийн импорт болон экспортын нэмэлт заавар"-ыг дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг ОУАЭА-т илтгэх боломжтой. 1.Б.2-т заасан холбоосоор дамжуулан уг маягтыг авах боломжтой. 2023 оны 01 дүгээр сарын 24-27-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотод зохион байгуулагдсан олон улсын уулзалтад оролцсон.
1.Б.4 а. Зохицуулах дүрмийн "Ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүрийн менежментийн нэмэлт тусгагдсан заавруудыг мөрдлөг болгох; б. "Ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүрийн менежментийн нэмэлт заавар"-ын заалтуудыг үндэсний хууль тогтоомж, дүрэм журамд тусгах;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс "Ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүрийн менежментийн нэмэлт заавар"-ыг дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг ОУАЭА-т илтгэх боломжтой. 1.Б.2-т заасан холбоосоор дамжуулан уг маягтыг авах боломжтой. "Цөмийн төхөөрөмж, цацрагтай холбогдолтой үйл ажиллагаанаас үүсэх хаягдлын аюулгүй ажиллагааны дүрэм"-ийг Засгийн газрын 2022 оны 445 дугаар тогтоолоор баталсан.

Зорилго 1.В – Цөмийн аюулгүй байдлын хууль тогтоомж, хяналтын тогтолцоог бий болгож, тогтмол хянаж, шинэчлэх

Арга хэмжээ	Харууцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
1.В.1 а. Цөмийн аюулгүй байдлын үндэсний дэглэмийг тодорхойлохын тулд одоо мөрдөгдөж байгаа үндэсний хууль тогтоомж, хяналтын тогтолцоо, захиргааны арга хэмжээний талаар хийдлийн шинжилгээ хийх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ХЗДХЯ, Бусад харууцах байгууллага:	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу шинээр батлах хуулийн төсөлд хэрэгцээ шаардлагын урьдчилсан тандан судалгаа, үр нөлөөллийн шинжилгээ, зардлын тооцоо хийх шаардлага тавигддаг. Цөмийн энергийн тухай хууль (2009 оны 07 дугаар сарын 19-нд батлагдсан)-д нэмэлт өөрчлөлт

	Холбогдох яам, агентлагууд			<p>орлуулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан. Дээрх судалгаануудыг хийж, хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулсан.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Цөмийн энергийн тухай хуулийн 32.1, 32.2-т Биет хамгаалалттай холбоотой заалтуудыг тусгасан. • Хамаарал бүхий хууль тогтоомж: Цөмийн зэвсгээс ангид байх тухай хууль, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн хууль, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөвшөөрлийн тухай хууль зэрэг болно. • Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал 2010 онд батлагдсан. • https://mfa.gov.mn/en/documentation/55280/ • Хууль болон дагалдах дүрэм журамд 4 жил тутамд хийдлийн шинжилгээ хийх боломжтой.
<p>б. Шаардлагатай тохиолдолд цөмийн аюулгүй байдлын захиргааны арга хэмжээтэй холбоотой анхны/орхигдсон эсвэл нэмэлт хууль, дүрэм журмыг боловсруулах;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ХЗДХЯ; Бусад хармуцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд; ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтэс болон Цөмийн аюулгүй ажиллагаа, цөмийн аюулгүй байдлын газрын боломжит дэмжлэгээр</p>	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтэстэй хууль эрх зүйн хүрээнд дэмжлэг авах ажлын төлөвлөгөөтэй. • Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэг байгуулагдсан. Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах, үнэлгээ хийхэд ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтэс хамтран ажиллах боломжтой. Хуулийн төслийг ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтэст хүргүүлж санал авах боломжтой. • ОУАЭА-аас 2022 оны 08 дугаар сарын 08-12-ны өдрүүдэд БНСВУ-ын Ханой хотод зохион байгуулагдсан Цөмийн хуулийн бүсийн семинарт Монгол Улсаас хуулийн мэргэжилтэн оролцсон. • 2023 оны 08 дугаар сарын 07-11-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотноо ОУАЭА-аас зохион байгуулах "Цөмийн аюулгүй байдлын дүрэм журам боловсруулах, холбогдох захиргааны арга хэмжээ" сэдэвт сургалтад холбогдох албан хаагчийг оролцуулах боломжтой.

1.В.2		Тэргүүлэх байгууллага: Монгол Улсын Засгийн газар, ЦЭК,	Биелсэн	Биелсэн	
<p>а. Цөмийн аюулгүй байдлалтай холбоотой асуудлыг хариуцах тодорхой чиг үүрэг бүхий үндэсний эрх бүхий байгууллагуудыг тодорхойлон, томилж, эрх үүрэг олгох;</p>	<p>Бусад хариуцах Байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд</p>			<ul style="list-style-type: none"> • Холбогдох хууль тогтоомжоор УАБЗ, ЦЭК, БШУЯ, ОБЕГ, ТЕГ, ЗХЖШ, ЦЕГ, ТТЗ, ХХЕГ, ГЕГ зэрэг байгууллагуудын үүрэг хариуцлагыг тодорхойлсон. • Цөмийн энергийн тухай хуулиар тусгай зөвшөөрөлтэй байгууллагын үүрэг хариуцлагуудыг тодорхойлж өгсөн байдаг. Үндэ: <ul style="list-style-type: none"> ○ Цөмийн энергийн комисс - Цөмийн төхөөрөмж, цөмийн бодистой холбогдсон үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл олгох; ○ Геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага - Цацраг идэвхт ашигт малтмалтай холбоотой үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл олгох; ○ Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага - Цацрагийн үүсгүүртэй холбоотой үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл олгох; • Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах хүрээнд дараах байгууллагууд үүрэг хүлээнэ. Үүнд: <ul style="list-style-type: none"> ○ Монгол Улсын Их Хурал, Монгол Улсын Засгийн газар - Цөмийн аюулгүй байдлалтай холбоотой олон улсын эрх зүйн баримт бичигт нэгдэн орохтой холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх, хуулийн төслүүдийг хэлэлцэн батлах, НУБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн тогтоолын хэрэгжилтийг хангах; ○ УАБЗ - Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах; ○ ТТЗ - НУБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1540 дүгээ тогтоолын хэрэгжилтийг хангуулах; ○ ЦЭК - Цөмийн аюулгүй байдлалтай холбоотой үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, холбогдох дүрэм журмыг батлах; ○ БШУЯ - Цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлыг хангуулах, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих; ○ ЦЭК, холбогдох яам, агентлагууд - Цөмийн аюулгүй байдлалтай холбоотой заалт, дүрэм, 	

	<p>6. Эдгээр үүрэг хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд хангалттай эрх мэдэл, санхүү, хүний болон техникийн нөөц, үйл ажиллагааны бие даасан байдлыг хангах;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: Монгол Улсын Засгийн газар, ЦЭЖ;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд</p>	Тогтмол	Тогтмол	<p>журам, хуулийн хариуцлагын тогтолцоо, арга хэмжээг тусгасан үндэсний хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор тогтмол хяналт тавьж сайжруулах, хяналтын тогтолцоог бий болгох;</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.В.1-д заасан хийдлийн шинжилгээг хийж, бусад боломжит оролцогч талуудын үүрэг хариуцлагын хийдлийг тодорхойлох боломжтой. ХХЕГ, ГЕГ-г өөрсдийн үүрэг, хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд нөөц дутмаг байдаг. 1.В.1-д заасан хийдлийн шинжилгээгээр үүрэг хариуцлагыг тодорхойлох боломжтой.
<p>1.В.3</p>	<p>Цөмийн аюулгүй байдлыг зохицуулах байгууллага буюу механизмыг бий болгох, зохих зохицуулалт, харилцаа холбоог хангах бусад арга хэмжээг авах:</p> <p>а. Эрх бүхий байгууллагуудын хамтын ажиллагаа</p> <p>б. Эрх бүхий байгууллага болон эрх бүхий этгээд хоорондын хамтын ажиллагаа</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭЖ;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: УАБЗ, ТТЗ, холбогдох яам, агентлагууд</p>	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> ЦЭЖ нь цөмийн аюулгүй байдлын асуудлаар үндэсний зохицуулах байгууллага байна. Тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор тусгай ажлын хэсгийг байгуулах боломжтой.
<p>1.В.4</p>	<p>Тусгай зөвшөөрөл нь холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шалгах арга хэмжээ авах, хариуцлага тооцох;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: ЦЭЖ</p>	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> БШУЯ нь аюулгүй ажиллагаа болон биет хамгаалалтын чиглэлээр хяналт шалгалт хийх үүрэгтэй. БШУЯ-наас жил бүр хяналт шалгалтын төлөвлөгөө боловсруулж, зарим тохиолдолд цагдаа болон тагнуулын байгууллагатай хамтран хяналт шалгалтыг гүйцэтгэдэг. Хяналт шалгалтыг хяналтын хуудасны дагуу гүйцэтгэдэг. Цөмийн энергийн тухай хуулийн 32.2-т "Цацраг идэвхт ашигт малтмал болон цөмийн энерги ашиглах үйл ажиллагааны биет хамгаалалтад боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, улсын байцаагч хяналт тавьж, үнэлгээ хийнэ." гэж заасан байдаг.

1.В.5	Тусгай зөвшөөрөл бүхий үйл ажиллагаа эсвэл олгогдсон зөвшөөрөл нь холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журам, шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулж мөрдүүлэх, зөрчсөн тохиолдлуудад зохих хариуцлага хүлээлгэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> • Эрүүгийн хуульд зааснаар БШУЯ, цагдаагийн байгууллага хариуцлага, шийтгэл ногдуулах эрхтэй. • Эрүүгийн хуульд зааснаар гаалийн байгууллага хууль бус тээвэрлэлтэд хариуцлага, шийтгэл ногдуулах эрхтэй. • Гаалийн байгууллага нь тухайн бараа импортын зөвшөөрөлтэй (жишээ нь изотопын төрөл гэх мэт) нийцэж байгаа эсэхийг шалгах эрхтэй. • Дараах хуулийг баримтлах боломжтой. Үнд: Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Төрийн албаны тухай хууль, Гүйцэтгэх ажиллагааны тухай хууль зэрэг болно.
1.В.6	Үндэсний хууль тогтоомжид тусгагдсан Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах заалтуудыг хангахын тулд хууль тогтоомж, дүрэм журам, стандарт, түүнчлэн зохих хамгаалалт, хяналтыг баталгаажуулах хууль сахиулах тогтолцоо, арга хэмжээг тогтмол хянаж, шинэчлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ХЗДХЯ; Бусад хариуцах байгууллага: холбогдох яам, агентлагууд	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • 1.В.1-ийг харах

ХОЁР. АЮУЛ ЗАНАЛ, ЭРСДЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Зорилго 2.А – Аюул занал, эрсдэлийн үнэлгээг хийх

2.А.1	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөгсөн хугацаа	Тайлбар
	Дотоод хүчин зүйл (дотоод аюул занал)-ийг багтаасан цөмийн аюулгүй байдлын аюул заналыг тодорхойлж үнэлэх: а. Хяналтад байгаа материалын хувьд б. Хяналтаас гадуурх материалын хувьд в. Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээний хувьд	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: ТЕГ, ЦЕГ болон бусад хууль	Харэгжиж байгаа	2024	<ul style="list-style-type: none"> • 2017 оны 08 дугаар сард ОУАЭД-ийн экспертүүдтэй хамтран загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээний семинарыг зохион байгуулсан. Семинарын дараагаар төрийн байгууллагуудтай хамтран үнэлгээг гүйцэтгэсэн. • Үнэлгээнд хяналтаас гадуурх үүсгүүрийн талаарх асуудлыг хамруулаагүй.

	г. Цөмийн эрчим хүчний хөтөлбөрийг бий болгох хүрээнд	сахиулах байгууллагууд			<ul style="list-style-type: none"> • 2019 оны 11 дүгээр сарын 12-15-ны өдрүүдэд БНХАУ-ын Бээжин хотод зохион байгуулагдсан "Загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээ" сэдэвт бүсийн семинарт Монгол Улс оролцсон. • Ойрын жилүүдэд аюул заналын үнэлгээг цогц байдлаар хийж шинэчлэх шаардлагатай. • 3.А.2-ыг харах
2.А.2	Зорилгот болон боломжит үр дагаврыг тодорхойлж, үнэлэх: а.Хяналтад байгаа материалын хувьд б.Хяналтаас гадуурх материалын хувьд в.Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээний хувьд г. Цөмийн эрчим хүчний хөтөлбөрийг бий болгох хүрээнд	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: ТEG, ЦEG болон бусад хууль сахиулах байгууллагууд	Хэрэгжиж байгаа	2024	<ul style="list-style-type: none"> • 2.А.1-ийг харах. • ОУАЭА-аас 2023 оны IV улиралд Исламын Бүгд Найрамдах Лакистан Улсын Равалпинди хотод зохион байгуулагдах "Загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээ" сэдэвт бүсийн семинарт оролцох боломжтой. • Аюул заналын үнэлгээг дахин хийх хүрээнд холбогдох албан хаагчдад мэдлэг, мэдээлэл олгох зорилгоор үндэсний семинарыг ОУАЭА-тай 2024 онд зохион байгуулах боломжтой.
2.А.3	Хяналтад байгаа материалын хувьд: Тодорхойлсон аюул заналд үндэслэн цөмийн болон цацраг идэвхт материал, холбогдох байгууламж, тээвэрлэлт зэрэг үйл ажиллагааны аюулгүй байдлын шаардлага, биет хамгаалалтын системийн загварыг тогтоохын тулд Загварт суурилсан аюул занал (ДВТ) эсвэл ижил төстэй аюул заналыг тодорхойлох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: ТEG, ЦEG болон бусад хууль сахиулах байгууллагууд; ОУАЭА-ийн боломжит дэмжлэгээр	Хэрэгжиж байгаа	2024	
2.А.4	Хяналтаас гадуурх материалын хувьд: Тодорхойлсон аюул заналд үндэслэн холбогдох арга хэмжээ, хариу арга хэмжээний тогтолцоо, илрүүлэх загварыг эрэмбэлэх, мэдээлэх зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээ хийх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК Бусад хариуцах байгууллага: ТEG, ЦEG болон бусад хууль сахиулах байгууллагууд	Хэрэгжиж байгаа	2024	-

2.А.5 Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээний хувьд: Тухайн арга хэмжээтэй холбоотой учирч болзошгүй аюул, болзошгүй үр дагаварт үндэслэн хамгаалалтад авах газар болон бусад стратегийн байршлыг эрэмбэлэн, шаардлагатай нөөцийн түвшин, илрүүлэх, хариу арга хэмжээ авах зэрэг арга хэмжээг тодорхойлох.	Тэргүүлэх байгууллага: ТEG, ЦЕГ, ОБЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: бусад хууль сахиулах байгууллагууд	-	-	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улсад хамааралтай үед тодорхой болгоно.
--	--	---	---	--

Зорилго 2.Б – Аюул занал, эрсдлийн үнэлгээг тогтмол хянаж, шинэчлэх

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөсөн хугацаа	Тайлбар
2.Б.1 Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээ эсвэл тагнуулын мэдээлэл зэрэгт үндэслэн аюул занал/эрсдэлийн үнэлгээг тогтмол шинэчилж баталгаажуулах, үйл ажиллагааны журмыг боловсруулах;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: ТEG, ЦЕГ болон бусад хууль сахиулах байгууллагууд	Эхлүүлэх	2025	Үнэлгээг 2 жилд нэг удаа хийх боломжтой. Үнэлгээ нь бусад төрлийн аюул занал/эрсдэлийн үнэлгээнээс өөр бөгөөд цөмийн аюулгүй байдлад хамаарах тусгайлан үнэлгээ байна.

ГУРАВ. БИЕТ ХАМГААЛАЛТЫН ДЭГЛЭМ

Хяналтад байгаа цөмийн болон цацраг идэвхт материал, холбогдох байгууламж, үйл ажиллагааны биет хамгаалалтын систем, арга хэмжээ

3.А Зорилго – Цөмийн болон цацраг идэвхт материал, цацраг идэвхт үсгүүрийн үндэсний тооллогыг хийж, бүртгэл хөтлөх:

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөсөн хугацаа	Тайлбар
3.А.1 Тооллогын мэдээллийг бүртгэх, шинэчлэх журмыг бий болгох: а. Цөмийн материал б. Цацраг идэвхт материал	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ;	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс "Цөмийн материалыг бүртгэх, хянах журам"-ыг Засгийн газрын 2020 оны 229 дүгээр тогтоолоор баталсан. Монгол Улс цацраг идэвхт материалын бүртгэлд RAIS+ системийг ашиглахаар төлөвлөж байна.

Албан хэрэгцээнд

		Бусад хариуцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд, ОУАЭА-ийн боломжит дэмжлэгээр			<ul style="list-style-type: none"> • ОУАЭА нь Монгол Улсад хуучин бүртгэлийн системийн мэдээллийг шинэ систем (RAIS+)-д шилжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
3.А.2	Өнөөгийн бүртгэл/тооллогыг хийх: а. Цөмийн материал б. Цацраг идэвхт материал	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ; Бусад хариуцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> • 3.А.1-ийг харгах
3.А.3	Цөмийн болон цацраг идэвхт материалын өнөөгийн бүртгэл/тооллогыг тогтмол баталгаажуулах журмыг бий болгон, хэрэгжүүлэх;	ЦЭК, БШУЯ	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> • Журрамд цөмийн материалын хяналт, бүртгэлийн талаарх мэдээлэл солилцохтой холбоотой асуудлыг зохицуулсан. • Цацраг идэвхт материалын хувьд "RAIS+"-ийг нэвтрүүлсний дараагаар журмыг батална. • БШУЯ-наас бүх үүсгүүрийг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдийн ирүүлсэн мэдээллийн дагуу жил бүр бүртгэдэг. • Одоогоор бүртгэлийн талаарх мэдээллийг БШУЯ, ЦЭК албан бичгээр дамжуулж солилцож байна.

Зорилго 3.Б – Ашиглалт, хадгалалтад байгаа цацраг идэвхт үүсгүүр болон цацраг идэвхт материалын аюулгүй байдлыг хангах зохих үр дүнтэй биет хамгаалалтын арга хэмжээ болон төлөвлөх, бий болгох, тогтвортой байлгахад эрсдэлд суурилсан хандлагыг ашиглах:

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Яц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
3.Б.1	Аюул заналын үнэлгээ эсвэл Загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн холбогдох байгууламж, үйл ажиллагаа эсвэл бусад байршилд биет хамгаалалтын арга хэмжээ, аюулгүй байдлын төлөвлөгөөг бий болгон,	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага:	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • АНУ-ын ЭХЯ-наас зарим объектын биет хамгаалалтыг сайжруулах техникийн дэмжлэг авсан. • Загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн ХСҮТ, ЦЭК-ын Изотоп контор, МУИС-ийн Цөмийн физикийн судалгааны төвд биет

	Тогтвортой байлгаж, хяналт тавьж, шаардлагад нийцсэн эсэхийг үнэлэх;	Холбогдох яам, агентлагууд; АНУ-ын Сандиагийн үндэсний лаборатори			<ul style="list-style-type: none"> Хамгаалалтыг сайжруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Монгол Улс АНУ-ын Цөмийн аюулгүй байдлын газар болон Сандиагийн үндэсний лабораторитой хамтран харуу арга хэмжээтэй холбоотой цуврал сургалтуудыг зохион байгуулсан. ШУА-ийн ФТХ-гийн цацраг идэвхт үсгүүрийн биет хамгаалалтыг хангахад АНУ-ын Сандиагийн үндэсний лабораториос дэмжлэг авах боломжтой.
3.Б.2	Цацраг идэвхт материал, холбогдох байгууламж, үйл ажиллагааны биет хамгаалалтын систем, арга хэмжээний талаарх сургалтын шаардлагыг тогтоох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; ОУАЭА	Хэрэгжиж байгаа	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> Цацрагийн үсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрэмд Цөмийн аюулгүй байдлын сургалттай холбоотой зохицуулалтыг тусгасан байдаг. 2023 оны 07 дугаар сарын 03-07-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотноо зохион байгуулагдах Цацраг идэвхт материалын аюулгүй байдлын ажлын хэсгийн XI бага хурал (жилийн хурал) болон дараа дараагийн хуралдаанд Монгол Улс оролцох боломжтой. Монгол Улс Цацраг идэвхт материалын аюулгүй байдлын чиглэлээр сургалт хүлээн авах хүсэлт хүргүүлэх боломжтой (NSS-11-д суурилсан).
3.Б.3	Ур дүнтэй биет хамгаалалтын арга хэмжээнүүдийн шаардлагатай засвар үйлчилгээ, найдвартай ажиллагааг хангахын тулд техникийн үнэлгээг тогтмол хийж, шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх;	ЦЭК, БШУЯ	Тогтмол	Тогтмол	<p>Дээрх гурван байгууламжийн биет хамгаалалт, ашиглалтын засвар үйлчилгээг АНУ-ын ЭХЯ-тай гэрээлэгч компани тухайн байгууламжийн операторуудтай хамтран гүйцэтгэдэг. Гэрээлэгч компанийн гэрээний хугацаа дуусахад операторууд засвар үйлчилгээг харууцна.</p> <p>Аюулгүй байдлын бүх үйл ажиллагааг операторууд аюулгүй байдлын төлөвлөгөөнд тусгадаг. БШУЯ-ны Цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлын хяналтын газар эрсдэлийн үнэлгээ (Зэрэглэсэн хандлага)-нд үндэслэн жил бүр хяналт шалгалт хийх төлөвлөгөө баталдаг.</p>
3.Б.4	Ашиглагдаагүй цацраг идэвхт материал, ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүр, хяналтаас гадуур олдсон үүсгүүр, хурааж аюулгүй болгосон материалд дараахь нэг буюу хэд хэдэн зүйлийг	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК;	Хэрэгжиж байгаа		<p>БШУЯ Цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлын хяналтын газар эзэнгүй үүсгүүрийг эрэн хайх, аюулгүй болгох үйл ажиллагаанд оролцдог.</p>

<p>багтаасан зохицуулах үндэсний бодлого, стратегийг бий болгох.</p> <p>1- Нийлүүлэгчид буцаах (эцсийн хэрэглэгч/нийлүүлэгч) боломжгүй тохиолдолд:</p> <p>2- Урт хугацаанд хадгалах:</p> <p>а. Ашиглагдаагүй цацраг идэвхт материал, ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүр, хяналтаас гадуур олдсон үүсгүүр, хурааж аюулгүй болгосон материалд тохирох биет хамгаалалтын элемент бүхий аюулгүй хадгалах байгууламж (ууд)-ыг бий болгох/тодорхойлох:</p> <p>б. Ашиглагдаагүй цацраг идэвхт материал, ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүр, хяналтаас гадуур олдсон үүсгүүр, хурааж аюулгүй болгосон материалыг аюулгүй хадгалах байгууламж руу шилжүүлэх арга хэмжээ авах:</p> <p>с. Үйлдвэрлэгч улс руу нь буцаах:</p>	<p>Бусад харилцах байгууллага:</p> <p>Холбогдох яам, агентлагууд:</p> <p>ОУАЭА</p>		<p>Эзэнгүй үүсгүүрийг ОБЕГ (аврах бригад) болон БШУЯ-наас аюулгүй болгож ЦЭК-ын Изотоп конторт хадгална. Эзэнгүй үүсгүүрийг эрэн хайх, аюулгүй болгох төлөвлөгөөний төслийг боловсруулсан ба зөвлөмж болгон ашиглах боломжтой.</p> <p>Монгол Улс ОУАЭА-ийн Ашиглагдахгүй болсон битүү цацраг идэвхт үүсгүүрийн II шатны төсөлд оролцсон, дэмжлэг хүлээн авах боломжтой.</p> <p>2022 оны 11 дүгээр сарын 07-11-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотод зохион байгуулагдсан Ашиглагдахгүй болсон битүү цацраг идэвхт үүсгүүрийн II шатны төслийн анхдугаар техникийн уулзалтад Монгол Улс цахимаар оролцсон.</p> <p>Цөмийн энергийн тухай хуульд заасны дагуу ашиглагдахгүй болсон үүсгүүрийг ЦЭК-ын Изотоп конторт хадгалж эсвэл нийлүүлэгчид буцаадаг.</p> <p>Ашиглагдахгүй болсон үүсгүүрийн менежментийн чиглэлээр ОУАЭА-аас дэмжлэг үзүүлэхийг хүссэн.</p>
---	--	--	--

Зорилго 3.В – Цөмийн болон цацраг идэвхт материалын дотоод болон олон улсын тээвэрлэлтэд биет хамгаалалтын тохирох, үр дүнтэй арга хэмжээг төлөвлөх, бий болгох, тогтвортой байлгахад эрсдэлд суурилсан хандлагыг ашиглах:

Арга хэмжээ	Харууцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
<p>3.В.1</p> <p>Тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаатай холбоотой аюул заналын үнэлгээ/загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн цөмийн болон цацраг идэвхт материалын тээвэрлэлттэй холбоотой биет хамгаалалтын арга хэмжээг бий болгох/хэрэгжүүлэх, тогтвортой байлгах, хяналт тавих:</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ЦЕГ;</p> <p>Бусад харилцах байгууллага: ЗТХЯ, хэрэглэгч байгууллагууд;</p>	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 243 дугаар тогтоолоор "Цацраг идэвхт материалыг аюулгүй тээвэрлэх журам"-ыг баталсан. Энэхүү журам нь аюулгүй ажиллагаанд илүү хамаарч байгаа боловч аюултай материалыг тээвэрлэхтэй холбоотой бусад дүрэм журмуудыг зааж өгсөн байдаг. Автотээврийн үндэсний төв нь цацраг идэвхт бодис тээвэрлэх хэрэгслийг шалгадаг.

		ОУАЭА			<ul style="list-style-type: none"> • Цөмийн энергийн тухай хуульд заасны дагуу цацраг идэвхт материал тээвэрлэх тусгай зөвшөөрлийг БШУЯ-ны Цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлын хяналтын газар олгодог. • БШУЯ-ны хяналт шалгалтын хуудаст тээвэрлэлтийн аюулгүй байдал, биет хамгаалалттай холбоотой асуултууд багтсан байдаг. • Цацрагийн үүсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрэмд тээвэрлэлтийн үед аюулгүй байдлыг сулруулахгүй байх буюу биет хамгаалалтыг ижил түвшинд хийхээр заасан. Мөн сав, баглаанд тавигдах шаардлагыг тодорхойлсон. • ЦЭК АНУ-ын ЭХЯ, Сандиагийн үндэсний лабораторитой хамтран “Тээвэрлэлтийн үеийн хариу арга хэмжээ” сэдэвт сургалтыг 2021 оны 09 дүгээр сарын 28-30-ны өдрүүдэд цахимаар зохион байгуулсан. • Монгол Улс 2023 оны IV улиралд Нидерланд улсын Амстердам хотноо зохион байгуулагдах “Цацраг идэвхт материалын тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдал” сэдэвт олон улсын сургалтад оролцох боломжтой. • Цацрагийн үүсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрэмд тодорхойлсон зэрэглэсэн хандлагын дагуу аюулгүй байдлын А, В ангилалд тээвэрлэлтийн аюулгүй байдлын төлөвлөгөө шаардлагатай. Төлөвлөгөөг БШУЯ-наас хоёр жил тутамд хянаж, үнэлдэг.
3.В.2	Холбогдох материалын тээвэрлэлтийн ангилалд үндэслэн цөмийн болон цацраг идэвхт материалд хамаарах тээвэрлэлтийн аюулгүй байдлын төлөвлөгөөг шаардан, хянаж, багтлах;	БШУЯ болон хэрэглэгч байгууллагууд	Тогтмол	Тогтмол	
3.В.3	Тээвэрлэлтийн аливаа үйл ажиллагаа явуулахаас өмнө Эрх бүхий байгууллага(ууд) болон операторуудын хооронд аюул заналын үнэлгээний өөрчлөлтийн талаар мэдээлэл солилцох механизмыг бүрдүүлэх;	БШУЯ;	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> • Эрх бүхий байгууллага, операторуудын хооронд аюул заналын үнэлгээнд гарсан аливаа өөрчлөлтийг дамжуулах механизмын тухай хууль тогтоомж/дүрэм журамд тодорхой заалт байдаггүй. Гэсэн хэдий ч цагийн байдал болон аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн шаардлагатай аюулгүй байдлын арга хэмжээг операторуудад мэдэгддэг.

3.B.4	Цөмийн болон цацраг идэвхт материалын тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын сургалтын шаардлагыг тогтоох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; ОУАЭА, АНУ-ын Цацрагийн аюулгүй байдлын газар	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> Цацрагийн үүсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрэм нь тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын сургалтын шаардлагыг тодорхойлсон байдаг. Цөмийн энергийн комиссын дүрэмд мөн сургалттай холбоотой тодорхой заалтуудыг тусгасан байдаг. ОУАЭА-ийн тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын чиглэлээр зохион байгуулах сургалтуудад оролцох боломжтой. АНУ-ын Цөмийн аюулгүй байдлын газраас тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын харилцаа хэмжээний сургалтыг Монгол Улсад зохион байгуулах боломжтой.
3.B.5	Тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын үйл ажиллагааг үнэлж, шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ЗТХЯ; ОУАЭА	Эхлүүлэх	2024	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын үндэсний үйл ажиллагааг дүгнэх асуудлаар ОУАЭА-ийн экспөртүүдийн дэмжлэгийг хүсэх боломжтой. 2021 онд АНУ-ын Сандиагийн үндэсний лабораторитой хамтран "Тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдал сэдэвт" цахим сургалт зохион байгуулсан. Хоёр талын хамтын ажиллагааны хүрээнд АНУ-ын ЭХЯ-ны дэмжлэгтэйгээр аюулгүй байдлын бусад сургалтуудыг зохион байгуулсан.

ДӨРӨВ. ХЯНАЛГААС ГАДУУРХ МАТЕРИАЛТАЙ ХОЛБООТОЙ ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИНЖТЭЙ БОЛОН ЗӨВШӨӨРӨЛГҮЙ ҮЙЛДЛИЙГ ИЛРҮҮЛЭХ

Зорилго 4.А – Цөмийн аюулгүй байдлын илрүүлэх систем, арга хэмжээг боловсруулж, хэрэгжүүлэх үндэсний шийдвэр гаргах

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөгсөн хугацаа	Тайлбар
4.А.1	Аюулгүй байдлын өргөн хүрээний бодлого, стратегийн дагуу цөмийн аюулгүй байдлын тогтолцоо, арга хэмжээг хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэххууль, эрх зүйн орчинг бий болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага:	Хэрэгжиж байгаа	2023	<ul style="list-style-type: none"> Цөмийн энергийн тухай хуульд заасны дагуу Гаалийн ерөнхий газар нь хилийн хяналтын асуудлыг хариуцна. Холбогдох байгууллагуудын эрх, үүргийн талаар илүү нарийвчилсан баримт бичиг боловсруулах шаардлагатай.

		ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ, ОУАЭА			<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улсын Хилийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд хилийн хяналтын төхөөрөмжүүдээр зорчигчдыг шалгах тухай заасан байдаг. Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 04 дүгээр тогтоолоор Монгол Улсын хилийн боомтуудад цөмийн материал, цацрагийн үүсгүүр болон цацраг идэвхт материалын хууль бус хөдөлгөөнийг хянах зорилгоор сууриллуулсан цацрагийн хяналтын төхөөрөмжийн хэвийн үйл ажиллагаа, засвар үйлчилгээг хариуцан ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгасан. Монгол Улсын 26 хилийн боомт цацраг идэвхт изотоп илрүүлэх, таних багажаар хангагдсан. Энэ чиглэлээр ГЕГ, БШУЯ, ХХЕГ хамтран ажилладаг. Суурин мониторингуудад засвар үйлчилгээ хийх, шинэчлэх шаардлагатай. Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, цөмийн аюулгүй байдлыг хангах, цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалт, зохион байгуулалтын арга хэмжээг тусгах шаардлагатай. Цөмийн аюулгүй байдлын үндсэн элементүүдийн тухай ОУАЭА-ийн олон улсын сургалтад холбогдох албан хаагчдыг оролцуулах боломжтой.
--	--	-----------------------------	--	--	---

Зорилго 4.Б – Эрсдэлд суурилсан үндэсний илрүүлэх стратегийг боловсруулах:

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөгсөн хугацаа	Тайлбар
4.Б.1	Аюул занал, эрсдэлийн үнэлгээний үр дүнд үндэслэн хяналтаас гадуурх материалыг илрүүлэх үндэсний стратегийн зорилго, хамрах хүрээ, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох, үндсэн үүрэг, хариуцлага, зохицуулалтын механизмыг тодорхойлох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ;	Хэрэгжиж байгаа	2024	<ul style="list-style-type: none"> 2016 онд ОУАЭА-ийн экспертүүдийн ажлын хэсэг Монгол Улсын цөмийн аюулгүй байдлын илрүүлэх чадварыг үнэлж, илрүүлэх стратегийн элементүүдийг боловсруулсан. Монгол Улс илрүүлэх үндэсний стратегийг боловсруулахад ОУАЭА-аас дэмжлэг авах боломжтой. Үндэсний илрүүлэх стратегийг боловсруулах туршлага судлах зорилгоор бусад улс (Малайз

	ОУАЭА			Улс, ОХУ, АНУ, Тайландын Хаант Улс, БНХАУ)-д танилцах дадлага хийх боломжтой. Үндэ ОУАЭА дэмжлэг үзүүлнэ.	
4.Б.2	Тодорхойлсон илрүүлэх стратегийг албажуулан, баталж, холбогдох талуудад хүргэх;	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭЖ	Эхлүүлэх	2024	• 4.Б.1-ээс хамаарна.
4.Б.3	Үндэсний стратегийг олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээ зэрэгтэй уялдуулан тогтмол хянаж байх;	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭЖ, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ	Эхлүүлэх	-	• 4.Б.1, 4.Б.2-оос хамаарна.

Зорилго 4.В – Илрүүлэх үндэсний стратегийг хэрэгжүүлэх: Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалт, зохион байгуулалтыг¹ төлөвлөх, бий болгох, тогтвортой хөгжүүлэх:

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөвлөсөн хугацаа	Тайлбар
4.В.1	Илрүүлэх стратегийн зорилго, тэрлүүлэх чиглэл, хуваарилгдсан чадавх, нөөцөд нийцсэн Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах, цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалт, зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг баталгаажуулах;	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭЖ, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ	Эхлүүлэх	2024	-
4.В.2	Биет болон хүний, санхүүгийн нөөцийн хэрэглээг тодорхойлж, олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээнээс хамаарч илрүүлэх стратегийг хянаж, өөрчлөхөд хүрсэн тохиолдолд илрүүлэх арга хэмжээг үр дүнтэй, тогтвортой	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭЖ, БШУЯ, ГЕГ;	Эхлүүлэх	2025	-

¹ Хяналтаас гадуурх цөмийн болон цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх үндэсний стратегийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай цөмийн аюулгүй байдлын хууль эрх зүйн болон хяналтын тогтолцооны нэгдсэн систем буюу арга хэмжээ

	хэрэгжүүлэхийн тулд нөөцийг эрэмбэлэх, хуваарилах;	Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ	Эхлүүлэх	-	
4.В.3	Илрүүлэх үйл ажиллагааны загвар, төлөвлөгөө болон журмуудыг боловсруулж, олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээ зохион байгуулахаар төлөвлөж байгаа тохиолдолд дахин хянаж үзэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • ХХЕГ зэрэг байгууллагуудын эхний хариу арга хэмжээ үзүүлэгч албан хаагчдыг илрүүлэх арга техникт сургах, сургагч багш бэлтгэх; • Хилийн мониторинг ГЕГ-т шилжсэнтэй холбогдуулан тухайн байгууллагын албан хаагчдыг бэлтгэх, сургаж дудлагажуулах; • Илрүүлэх тоног төхөөрөмж, ялангуяа тунгийн чадлын хэмжих хэрэгсэл болон изотоп таних хэмжих хэрэгслийг шинээр авах/солжих;
4.В.4	Тодорхойлсон үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, журмууд болон бэлэн нөөцтэй нийцүүлэн илрүүлэх чадварыг бий болгох, хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх: а. Сургалтын хөтөлбөр, хүний нөөцийг хөгжүүлэх төлөвлөгөө;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ; ОУАЭА	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • 2024 оны 10 дугаар сарын 01-03-нд Египет Улсын Каир хотноо болох эхний хариу арга хэмжээ үзүүлэгчдийн сүлжээний олон улсын IV уулзалтад холбогдох албан хаагчийг оролцуулах боломжтой.
	6. Илрүүлэх технологи, аргачлал:	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ; ОУАЭА	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улсын ажиллагаатай 26 хилийн боомт изотоп таних төхөөрөмжөөр тоноглогдсон. БШУЯ, ХХЕГ энэ хүрээнд хамтран ажилладаг. • Илрүүлэх тоног төхөөрөмжүүдийн засвар үйлчилгээ, шинэчлэлтүүд хийгдэж байна. • Зөөврийн цацрагийн хэмжих хэрэгсэл болон изотоп таних төхөөрөмж шаардлагатай. • АНУ-ын ЭХЯ-тай хилийн цацрагийн хяналтын мониторингуудыг суурилуулахтай холбоотой санамж бичгийг 2007 онд байгуулсан. • 2008-2013 онд 15 хилийн боомтыг тээврийн хэрэгслийн цацрагийн хяналтын төхөөрөмжөөр тоноглогдсон. 2018 онд онгоцны будлуудад хүн

			Хэрэгжиж байгаа	2026	<p>болон бараа шалгах төхөөрөмжүүдийг суурилуулсан.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ОУАЭА-аас 2017 онд Монгол Улсын хууль сахиулах хяналтын байгууллагуудад 4 ширхэг гамма/нейтрон цацраг хэмжих хэрэгсэл бүхий спектрометр, 2 ширхэг гамма/нейтрон цацраг хэмжих хэрэгсэл бүхий цацраг идэвхт изотоп таних зориулалт бүхий тоног төхөөрөмж олгосон. • 2018 онд БШУЯ гамма спектрометр авсан. БШУЯ-наас лабораторийн тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг хүссэн. • Цөмийн илрүүлэх технологийг ашиглан аюулгүй, найдвартай худалдааг хөнгөвчлөх, мөн илрүүлэх технологийн бусад хамтарсан судалгааны үйл ажиллагааг судлах зорилгоор ОУАЭА-ийн Хамтарсан судалгааны үйл ажиллагаа (СРР)-нд санал хүргүүлэх боломжтой дэлгэрэнгүй мэдээлэл болон холбоо барих мэдээллийг дараах хаягаар авах боломжтой: https://www.iaea.org/projects/crr/j02015/. • ОУАЭА-аас 2023 оны 02 дугаар сарын 27-ноос 03 дугаар сарын 03-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотод зохион байгуулагдсан “Цөмийн аюулгүй байдалд хэрэглэгддэг цацраг илрүүлэх тоног төхөөрөмжийн сүлжээ ба харилцаа холбоо” сэдэвт техникийн уулзалтад холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан. • 2018 оны 04 дүгээр сарын 09-11-ний өдрүүдэд ОУАЭА-аас Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотод зохион байгуулсан “Илрүүлэх лабораторийн тоног төхөөрөмжийн техникийн уулзалт”-д холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан. ЦЭК, ЦЕГ, ТЕГ-ын 5 албан хаагчийг ЦЭК болон Монгол Улсын хууль сахиулах байгууллагуудад ашиглаж буй цацраг илрүүлэгч зөөврийн хэмжих хэрэгсэлд шалгалт тохируула хийх, ажиглуулах, алдааг олж засварлах, засвар үйлчилгээ хийх чиглэлээр техникийн сургалтад хамруулсан.
4.В.5	Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвөөр дамжуулан тогтвортой, найдвартай, гүйцэтгэлд суурилсан үйл ажиллагааг хангахын тулд тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний хөтөлбөрийг боловсруулах.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хармуцах байгууллага: ХХЕГ, ОУАЭА	Хэрэгжиж байгаа	2026	

					<ul style="list-style-type: none"> БШУЯ илрүүлэх арга техник, илрүүлэх төхөөрөмжүүдийн засвар үйлчилгээний чиглэлээр дагалдах сургалтад хамрагдах хүсэлт гаргасан (ОУАЭА-ийн илрүүлэх лаборатори болон Исламын Бүгд Найрамдах Пакистан Улс Аюулгүй ажиглагаа аюулгүй байдлын үндэсний хүрээлэнд). Дагалдах сургалтууд болон ОУАЭА-ийн Мари Кюригийн тэтгэлэг зэрэгт хамрагдах боломжтой.
--	--	--	--	--	--

Зорилго 4.Г – Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалтыг үнэлэх хөтөлбөрүүдийг бий болгох

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөвлөсөн хугацаа	Тайлбар
4.Г.1	Илрүүлэх зохицуулалтын хүрээнд дасгал сургуулигтын хөтөлбөрийг багтаасан үнэлгээний хөтөлбөрийг бий болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> 4.А-В-ийн хэрэгжилтээс хамаарна.
4.Г.2	Аюул заналын өөрчлөлт болон илрүүлэх арга хэмжээний үнэлгээний үр дүнд үндэслэн цөмийн аюулгүй байдлыг хангах, илрүүлэх систем, арга хэмжээг тогтмол хянаж, боловсронгуй болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ	Эхлүүлэх	2026	-
4.Г.3	Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээ зохион байгуулахаар төлөвлөж байгаа тохиолдолд аливаа үйл ажиллагааг илрүүлэх арга техникийг турших, сургуулилалт хийх, хянан үзэх/шинэчлэх хөтөлбөрийг бий болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ, ЦЕГ, ОБЕГ, ТТХГ; Бусад хариуцах байгууллага: ЗХЖШ, ГЕГ, ХХЕГ	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улсад хямааралтай үед тодорхой болгоно

ТАВ. ХЯНАЛГААС ГАДУУРХ ЦАЦРАГ ИДЭВХТ МАТЕРИАЛ ЗЭРЭГ ГЭМТ ХЭРЭГ, ЗӨВШӨӨРӨЛГҮЙ ҮЙЛДЭЛД ХАРИУ АРГА ХЭМЖЭЭ АВАХ
Албан хэрэгцээнд

5.А Зорилго – Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээг удирдах үндэсний тогтолцоог тодорхойлж, үнэлэх

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
5.А.1 Аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн үндэсний тогтолцооны өнөөгийн байдлыг тодорхойлох (Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах ерөнхий дэд бүтцийн хийдэлд дүн шинжилгээ хийх);	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХЗДХЯ, ГЕГ, ХХЕГ, ТТХГ, ЗХЖШ	Хэрэгжиж байгаа	2025	<ul style="list-style-type: none"> • Үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэх болон терроризмтой тэмцэх тухай хууль/шинэчилсэн найруулга-ийг УИХ 2019 онд баталсан. "Террорист үйлдлийн сөрөг тусгай ажиллагаа явуулах дүрэм"-ийг Монгол Улсын ерөнхийлөгч баталдаг. • "Цацрагийн ослоос хамгаалах үйл ажиллагааны улсын төлөвлөгөө"-г Засгийн газрын 2020 оны 228 дугаар тогтоолоор баталсан. • ОУАЭА-аас 2023 оны 08 дугаар сарын 28-наас 09 дүгээр сарын 01-ний өдрүүдэд Япон Улсын Токай хотод зохион байгуулагдах "Хяналтаас гадуурх цацраг идэвхт материалын эрүүгийн болон санаатай зөвшөөрөлгүй үйлдэлд хариу арга хэмжээ үзүүлэх үндэсний тогтолцоог боловсронгуй болгох" сэдэвт бүсийн семинарт холбогдох албан хаагчдыг оролцуулах болгомжтой.
5.А.2 Үндэсний тогтолцооны үр дүнтэй ажиллагааг тогтмол хянах;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХЗДХЯ, ГЕГ, ХХЕГ, ТТХГ, ЗХЖШ	5.А.1-ээс хамаарч эхлүүлэх	-	-

Зорилго 5.Б – Үндэсний хариу арга хэмжээний тогтолцоог хэрэгжүүлэх: Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах үндэсний хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг тодорхойлж, үнэлэх:

Албан хэрэглээнд

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлгөсөн хугацаа	Тайлбар
5.Б.1 Аюул заналын үнэлгээнд үндэслэн Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаа зэрэг олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээний үндэсний хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг хянаж, шинэчлэн, нэмэлт өөрчлөлт оруулах боломжтой үндэсний хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө(үүд) байгаа эсэхийг тодорхойлох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, ТТХГ,	Хэрэгжиж байгаа	2025	<ul style="list-style-type: none"> Одоогийн мөрдөгдөж буй Цөмийн энергийн тухай хууль болон Гамшгаас хамгаалах тухай хуулиудад цацрагийн ослоос хамгаалах, хариу арга хэмжээний төлөвлөгөөг Засгийн газар батална гэж заасан. Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 228 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Цацрагийн ослоос хамгаалах үйл ажиллагааны улсын төлөвлөгөө"-ний цацрагийн ослын 4 дүгээр ангилалд "цацраг идэвхт үүсгүүр хулгайлагдсан, алдагдсан тохиолдолд үүсгүүрийг илрүүлэх, аюулгүй болгох" тохиолдолд БШУЯ, ЦЕГ голлон оролцож, нэмэлтээр ЦЭК, ОБЕГ, ТЕГ хамтран ажиллана гэж заасан байдаг. ОУАЭА-ийн GSR Part 7-ын шаардлагууд тусгагдсан.
5.Б.2 Төлөвлөгөөг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлж, эрэмбэлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, Бусад хариуцах байгууллага: ХЗДХЯ, ТЕГ, ХХЕГ, ТТХГ, ЗХЖШ	5.Б.1-ээс хамаарч эхлүүлэх	-	<ul style="list-style-type: none"> ЦЕГ-ын цөмийн аюулгүй байдалтай холбоотой үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах сургах/чадавхыг дээшлүүлэх, ялангуяа шинэ боловсон хүчнийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай. Дотоод хэргийн их сургууль (есөн салбар) нь аюулгүй байдлын чиглэлээр хөтөлбөртэй боловч цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр хөтөлбөр байхгүй. Энэхүү их сургуулийг түшиглэн хууль сахиулах/хариу арга хэмжээ авах ажилтнуудад цөмийн аюулгүй байдал/хими, биологи, цөм, цацрагийн аюулгүй байдалтай холбоотой үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах сургалт явуулах боломжтой.
5.Б.3 Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаануудад үр дүнтэй хариу арга хэмжээ авах боломжийг бүрдүүлэхийн тулд үндэсний тогтолцоонд тодорхойлсон зайлшгүй шаардлагатай арга хэмжээнүүдэд (Чиг үүрэг) нийцсэн хариу арга хэмжээний чадавхыг хөгжүүлж, баталгаажуулах;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, Бусад хариуцах байгууллага:	5.Б.1-ээс хамаарна	-	-

	ХЗДХЯ, ГЕГ, ХХЕГ, ТТХГ, ЗХЖШ		
--	------------------------------------	--	--

Зорилго 5.В - Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах бэлэн байдлын үнэлгээний хөтөлбөрүүдийг бий болгох:

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөвлөсөн хугацаа	Тайлбар
5.В.1 Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээ зохион байгуулахаар төлөвлөж байгаа зэрэг тохиолдолд Үндэсний хариу арга хэмжээний төлөвлөгөө(үүд)-ний үр дүнтэй байдлыг тогтмол шалган, туршиж, үнэлэх хөтөлбөрийг бий болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ТТХГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХЗДХЯ, ГЕГ, ХХЕГ, ЗХЖШ	Эхлүүлэх	2026	5.Б-ээс хамаарна.

Зорилго 5.Г – Цацрагтай холбоотой гэмт хэргийн менежмент болон Цөмийн шуух шинжилгээний хэрэгцээг тодорхойлж, зохицуулалтыг албажуулах

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөвлөсөн хугацаа	Тайлбар
5.Г.1 5.Б.1-д үндэслэн Цацрагтай холбоотой гэмт хэргийн менежментийн зарчмын дагуу цацрагтай холбоотой гэмт хэрэг дээр ажиллах чадварыг үнэлж, шаардлагатай болон тэргүүлэх ач холбогдол бүхий чадварыг хөгжүүлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ; ОУАЭА	Хэрэгжиж байгаа	2026	<ul style="list-style-type: none"> Одоогийн Эрүүгийн хуульд заасан заалтуудыг Цацрагтай холбоотой гэмт хэргийн менежментэд ашиглах боломжтой. ОУАЭА-аас энэ чиглэлээр дэмжлэг хүссэн. Бүс нутгийн болон үндэсний сургалт/семинар зохион байгуулна.
5.Г.2 5.Б.1-д үндэслэн цөмийн шуух шинжилгээний үйл ажиллагаа явуулах чадварыг үнэлж, шаардлагатай болон	Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ;	Хэрэгжиж байгаа	2026	<ul style="list-style-type: none"> Цацрагийн хяналтын лаборатори СХЗГ-ын харьяанд ажиллаж байна.

Албан хэрэгцээнд

	<p>тэргүүлэх ач холбогдол бүхий чадавхыг хөгжүүлэх;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ;</p> <p>ОУАЭА</p>			<ul style="list-style-type: none"> • Шүүх шинжилгээний газарт шинжилгээний тоног төхөөрөмжүүд суурилагдсан. • МУИС-ийн Цөмийн физикийн судалгааны төв, Геологийн төв лаборатори нь холбогдох шинжилгээний тоног төхөөрөмжийн чадавхтай бөгөөд цөмийн шүүх шинжилгээний чадавхыг бий болгох суурь болох боломжтой. • Цөмийн шүүх шинжилгээний чиглэлээр олон улсын/бүс нутгийн арга хэмжээ/сургалтад оролцох, эксперт хүлээн авах зэрэгт ОУАЭА-аас дэмжлэг хүссэн. • 5.Г.2-той уялдуулан гүйцэтгэнэ.
<p>5.Г.3</p> <p>Шаардлагатай тохиолдолд хяналтаас гадуур олдсон цөмийн болон цацраг идэвхт материалын шинж чанарыг тодорхойлох зорилгоор цөмийн шүүх шинжилгээний арга, аргачлалыг ашиглахын тулд цөмийн шүүх шинжилгээний загвар арга хэмжээний төлөвлөгөөг тусгай лабораторид бий болгох;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ;</p> <p>ОУАЭА</p>	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> • 5.Г.2, 5.Г.3-ыг гүйцэтгэх үед тодорхой болгоно.
<p>5.Г.4</p> <p>Цөмийн шүүх шинжилгээний мэдээллийн сан эсвэл түүнтэй адилтгах цөмийн болон цацраг идэвхт материалын өгөгдлийн санг бий болгож, цөмийн шүүх шинжилгээний хяналтыг дэмжих, цөмийн болон цацраг идэвхт материалыг тодорхойлох үндэсний тогтолцоог бий болгох;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ;</p> <p>Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ</p>	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> • 5.Г.2, 5.Г.3-ыг гүйцэтгэх үед тодорхой болгоно.

Зорилго 5.Д – Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагааны асуудлаар олон улсын хамтын ажиллагаа, тусламж, мэдээлэл солилцох арга хэмжээг зохион байгуулах:

Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлөгсөн хугацаа	Тайлбар
-------------	-----------------------------------	-----	---------------------	---------

Албан хэрэглээнд

5.Д.1	<p>Зохицуулалт хийгдсэн эсэхийг тодорхойлно:</p> <p>а. Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авахад туслагцаа үзүүлэх хүсэлтийг бусад улс эсвэл олон улсын байгууллагуудад хүргүүлэхийг дэмжих;</p> <p>б. Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авахад бусад улс эсвэл олон улсын байгууллагад тусламж үзүүлэх;</p>	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ГХЯ	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс ОУАЭА-ийн USIE системд нэгдэн орсон. • Цөмийн осол гарсан тохиолдолд харилцан тусламж үзүүлэх тухай конвенцын хүрээнд цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаатай холбоотой олон улсын тусламж, дэмжлэг авах боломжтой /ASSIST framework/.
5.Д.2	<p>Зохицуулалт хийгдсэн эсэхийг тодорхойлно:</p> <p>1. Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээнд туслагцаа үзүүлэх хүсэлтийг бусад улс эсвэл олон улсын байгууллагуудад хүргүүлэхийг дэмжих;</p> <p>2. Олон нийтийг хамарсан томоохон арга хэмжээнд хариу арга хэмжээ авахад бусад улс эсвэл олон улсын байгууллагад тусламж үзүүлэх;</p>	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ГХЯ	-	-	<ul style="list-style-type: none"> • Шаардлагатай тохиодолд
5.Д.3	<p>Хяналтаас гадуур цөмийн болон цацраг идэвхт материал олдсон эсвэл цацраг идэвхт изотопоор бохирдсон материал илэрсэн үед дүн шинжилгээ, боловсруулалт хийх талаар бусад улс, бүсийн болон олон улсын холбогдох байгууллагуудтай зохицуулалтыг бий болгох;</p>	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ГХЯ	Тогтмол	Тогтмол	-
5.Д.4	<p>Бүсийн болон олон улсын мэдээлэл солилцох ба цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг зохицуулах, солилцох олон талт санаачилгад оролцох;</p>	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ГХЯ	Тогтмол	Тогтмол	-

5.Д.5	ОУАЭА-ийн Цөмийн аюулгүй байдлын хэлтэстэй холбогдож, ОУАЭА-ийн Зөрчил, хууль бус хөдөлгөөний мэдээллийн сан (ИТДВ)-д үндэсний холбоо хариуцах албан хаагч (РОС) болон нэмэлт хариуцах албан хаагчдыг томилж, цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагааны талаар ИТДВ-д мэдээлэх;	Монгол Улсын Засгийн газар/ЦЭК	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> Монгол Улс ОУАЭА-ийн Зөрчил, хууль бус хөдөлгөөний хөдөлгөөний мэдээллийн сангийн хариуцах албан хаагчийг томилсон. ОУАЭА-аас 2023 оны III улиралд Бүгд Найрамдах Тажикистан Улсад зохион байгуулагдах "Төв Азийн орнуудын цөмийн аюулгүй байдлын мэдээлэл солилцоо, хамтын ажиллагаа" сэдэвт бүсийн семинарт холбогдох албан хаагчийг оролцуулах боломжтой. ОУАЭА-аас 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-10-ны өдрүүдэд цахимгаар зохион байгуулах "Зөрчил, хууль бус хөдөлгөөний мэдээллийн сан"-гийн шинэ томилогдсон хариуцагчдын сургалтад оролцох боломжтой.
5.Д.6	Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд холбогдох тайланг хүргүүлэх, олон улсын үүрэг хариуцлага, үндэсний хууль тогтоомж, мөн ИТДВ-ын дагуу шаардлагатай тохиолдолд нөлөөлөлд өртөж болзошгүй улсууд болон бусад холбогдох бүсийн болон олон улсын байгууллагуудад мэдээлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ГХЯ/ЦЭК	Тогтмол	Тогтмол	-

ЗУРГАА. ЦӨМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ДЭГЛЭМИЙГ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖҮҮЛЭХ

Зорилго 6.А – Цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг бий болгох:

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Яец	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
6.А.1	Хүний нөөц, боловсрол, сургалтын хэрэгцээ, одоо байгаа нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийх;	Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЭК, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, Их, дээд сургуулиуд; ОУАЭА	Хэрэгжиж байгаа	2024	<ul style="list-style-type: none"> Цөмийн энергийн комиссын дүрэмд заасны дагуу ЦЭК нь цөмийн энергийн салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, сургах, мэргэшүүлэх, давтан сургах үүрэгтэй. Операторуудад зориулсан цацраг идэвхт үүсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлын сургалтын хөтөлбөрийг баталсан.

					<ul style="list-style-type: none"> • Цагдаагийн байгууллагад цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр шаардлагатай сургалт, сургагч багшийг бэлтгэх аргыг хэрэглэх нь үр дүнтэй. • ОБЕГ болон ЦЕГ нь хүний нөөцийн чиглэлээр хэрэгцээний шинжилгээ хийж, Дотоод хэргийн их сургуульд захиалга өгч хамтран ажилладаг. • Цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр хүний нөөц, түүний сургалт, боловсролын хэрэгцээнд дүн шинжилгээ хийнэ. • ОУАЭА-ийн Хүний нөөцийн нөөц/сургалтын хэрэгцээний дүн шинжилгээ хийх семинарт оролцох хүсэлт гаргасан.
6.А.2	<p>Үндэсний Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төв эсвэл эрх бүхий байгууллагуудын тусгайлсан сургалтын албадаар дамжуулан сургалтын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ; Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд</p>	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • Дотоод хэргийн их сургууль (9 салбар) нь цөмийн аюулгүй байдалтай холбоотой үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах сургалт явуулах боломжтой • Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийг байгуулах, ажиллуулахтай холбоотой ОУАЭА-ийн ТДL-010 баримт бичгээс Монгол Улсад Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийг байгуулах хэрэгцээ, боломжийн талаар судална. • Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн чиг үүргийг гүйцэтгэх ЦЭК-ын салбар байгууллагыг байгуулах асуудлыг авч үзэх боломжтой. • ОУАЭА-аас 2023 оны 02 дугаар сарын 20-24-ний өдрүүдэд Тайландын Хаант Улсын Чонбури хотод зохион байгуулагдсан Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн олон улсын сүлжээний анхдугаар уулзалтад болон ТДL-010 баримт бичигтэй холбоотой ОУАЭА-ийн бүсийн семинарт холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан.
6.А.3	<p>Боловсролын хөтөлбөр боловсруулан, хэрэгжүүлэх;</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ; Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд;</p>	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • ОУАЭА-аас 2018 оны 10 дугаар сарын 08-19-ний өдрүүдэд Индонез Улсын Жакарта хотод зохион байгуулагдсан Цөмийн аюулгүй байдлын бүсийн сургалтад холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан. • ОУАЭА-аас 2023 оны 03 дугаар сарын 06-17-ны өдрүүдэд Итали Улсын Триестэ хотод зохион байгуулагдсан "Цөмийн аюулгүй байдлын олон

	ОУАЭА			<ul style="list-style-type: none"> • улсын сургууль"-д холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан. • Дотоод хэргийн их сургууль нь Цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр магистрын хөтөлбөр бий болгох боломжтой.
6.А.4 Мэдлэгийн менежментийн талаар журам боловсруулах: <ul style="list-style-type: none"> • Үндэсний түвшинд • Байгууллагын түвшин 	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • ЦЕГ-т гамшиг, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах зэрэг чухал ажлын байруудын хувьд мэдлэгийн менежментийг хариуцсан мэргэжилтнүүд байдаг. Тухайн албан хаагч шилжсэн тохиолдолд дагаж ажиллаж буй доод тушаалын албан хаагч нь ажлыг нь хариуцдаг. • Мэдлэгийн менежментийн чиглэлээр ОУАЭА-аас дэмжлэг авах боломжтой. • ОУАЭА-ийн Мэдлэгийн менежментийн дижитал төвөөс (Цахим) мэдээлэл авах боломжтой.
6.А.5 Хүний нөөцийг хөгжүүлэх боловсрол, сургалтын хөтөлбөрүүдийг тогтмол хянаж, шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЭК, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, Их, дээд сургуулиуд	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> • 6.А.1-6.А.3-аас хамаарна.
6.А.6 Сүлжээнд нэгдэх (Үндэсний, бусийн болон INSEN, Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн сүлжээ зэрэг ОУАЭА-ийн дэмжлэг үзүүлдэг олон улсын сүлжээнүүд);	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> • Монгол Улс INSEN, Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн сүлжээнд нэгдэх талаар авч үзнэ.

Зорилго 6.Б – Шаардлагатай техникийн болон шинжлэх ухааны дэмжлэгийн чадавхыг хөгжүүлж, тогтвортой байлгах

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
6.Б.1	Үндэсний хэмжээнд техникийн дэмжлэгийн хэрэгцээ болон одоо байгаа чадавхад дүн шинжилгээ хийх;	ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ТЕГ, ХХЕГ, ШШЕГ,	Эхлүүлэх	2023	-

6.Б.2 Үндэсний хэмжээнд шинжлэх ухааны дэмжлэгийн хэрэгцээ, чадавхад дүн шинжилгээ хийх;	ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ГЕГ, ТЕГ, ХХЕГ, ШШЕГ	Эхлүүлэх	2023	-
6.Б.3 Дүн шинжилгээ болон тодорхойлсон шаардлага, хийдэгд үндэслэн шаардлагатай тохиолдолд Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төв (ЦАБДТ) зэрэг техникийн болон шинжлэх ухааны дэмжлэг үзүүлэх үндэсний хөтөлбөрүүдийг бий болгох;	ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ГЕГ, ТЕГ, ХХЕГ, ШШЕГ	Хэрэгжиж байгаа	Хийдгийн шинжилгээнээс хамаарна	<ul style="list-style-type: none"> Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийг ОУАЭА-ийн ТДЛ-010 баримт бичгийн дагуу байгуулах асуудлыг авч үзнэ.
6.Б.4 ЦАБДТ-ийн сүлжээнд нэгдэж, бусад улс орнуудтай техникийн болон шинжлэх ухааны дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр чадвараа хөгжүүлж, хамтын ажиллагааг дэмжих;	ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ГЕГ, ТЕГ, ХХЕГ, ШШЕГ	Харгалзан үзэх	-	<ul style="list-style-type: none"> 6.Б.3-ыг харах. ЦАБДТ-ийн сүлжээтэй холбоотой үйл ажиллагаануудад хамрагдах боломжтой.

Зорилго 6.В – Цөмийн аюулгүй байдлын бат бөх соёлыг төлөвшүүлэх

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
6.В.1	Цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн бүх талын ач холбогдлын талаарх үндэсний мэдлэгийг дээшлүүлж, цөмийн аюулгүй байдлыг үр дүнтэй дэмжих арга хэрэгсэл болох шинж чанар, хандлага, зан байдлын талаарх ойлголтыг нэмэгдүүлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд: ОУАЭА	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> Энэхүү арга хэмжээ нь хүний нөөцийн хөгжлийн хөтөлбөртэй (6.А-г харах) холбоотой тул тухайн хэсэгт арга хэмжээ болгон оруулах боломжтой. Цөмийн аюулгүй байдлын мэдлэгийг дээшлүүлэх, цөмийн аюулгүй байдлын соёлыг нэмэгдүүлэхийн тулд цацрагийн үүсгүүр ашиглагчид болон удирдах түвшний албан хаагчдад сургалт, семинар зохион байгуулна. Цөмийн аюулгүй байдлын соёлтой холбоотой үйл ажиллагааг Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгах асуудлыг авч үзнэ. ОУАЭА-аас Япон Улсын Токай хотод 2023 оны 02 дугаар сарын 27-наас 03 дугаар сарын 02-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан "Цөмийн аюулгүй байдлын соёлын дадлага" сэдэвт семинарт холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан.

6.В.2	Удирдах албан тушаалтнуудыг хамруулан цөмийн аюулгүй байдлын бат бөх соёлыг тогтвортой байлгах хөтөлбөрийг бий болгох;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд; ОУАЭА	Эхлүүлэх	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> ОУАЭА-аас цөмийн аюулгүй байдлын соёлын хөтөлбөрийг боловсруулахад (манлайлал зэрэг) дэмжлэг хүссэн.
6.В.3	Дотоод аюул заналаас урьдчилан сэргийлэх, хамгаалахын тулд боловсон хүчний найдвартай байдлын хөтөлбөрийг бий болгох буюу бэхжүүлэх: <ul style="list-style-type: none"> а. Төрийн албан хаагчид; б. Байгууламжийн албан хаагчид; в. Илрүүлэх, хариу арга хэмжээ үзүүлэхэд оролцох ажилтнууд; г. Үйлчилгээ үзүүлэгчид. 	БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, хэрэглэгч байгууллагууд, ОУАЭА	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> Операторуудад найдвартай байдал/дотоод аюул заналхийллийг бууруулахтай холбоотой шаардлага тавьдаг. (жишээ нь ашиг сонирхлын зөрчил, шинээр ирсэн хүмүүсийг шалгах г.м) БШУЯ нь хяналт шалгалтын явцад найдвартай байдлыг (боловсрол, сургалт гэх мэт) давхар шалгадаг. Операторуудад тавих шаардлагыг Цацрагийн үүсгүүрийн аюулгүй байдлыг хангах дүрэмд тусгасан байдаг. ОУАЭА-аас Дотоод аюул заналыг бууруулах сургалтад хамруулахыг хүссэн.

Зорилго 6.Г - Цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн эмзэг мэдээлэл болон компьютерт суурилсан холбогдох системийг хамгаалах:

	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Явц	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
6.Г.1	Эмзэг гэж үзэх тодорхой мэдээлэл болон мэдээллийн технологийн системийг тодорхойлж, хамгаалах;	ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ЦХХХЯ, хэрэглэгч байгууллагууд	Хэрэгжиж байгаа	2026	-
6.Г.2	Үндэсний шаардлага, журам байгаа эсэхийг баталгаажуулах: <ul style="list-style-type: none"> а. Улсын цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн эмзэг мэдээллийг хамгаалах; б. Улсын цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмд ашигладаг компьютерт суурилсан системийг хамгаалах; 	Тэргүүлэх байгууллага: ЦХХХЯ, ЦЭК, ТЕГ, ОУАЭА	Биелсэн	Биелсэн	<ul style="list-style-type: none"> Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийг 2021 онд баталсан. Цахим хөгжил харилцаа холбооны наманд тодорхой байгууллагуудын компьютерийн аюулгүй байдлыг үнэлэх хяналтын алба ажилладаг.

Албан хэрэглээнд

	в. Эмзэг мэдээллийг дамжуулах;					<ul style="list-style-type: none"> Яам, агентлагууд мэдээллийн болон компьютерийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой өөрийн гэсэн дотоод дүрэмтэй.
6.Г.3	Цөмийн аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй компьютерийн халдлагаас хамгаалах компьютерийн аюулгүй байдлын хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦХХХЯ, ЦЭК, ТЕГ, ОУАЭА	Эхлүүлэх	2026	<ul style="list-style-type: none"> ОУАЭА-аас 2023 оны 06 дугаар сарын 19-23-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотноо зохион байгуулагдсан "Цөмийн Ерөнц дэхь компьютерийн аюулгүй байдал: Аюулгүй байдал, аюулгүй ажиглага" сэдэвт олон улсын бага хуралд холбогдох албан хаагчийг оролцуулсан... ОУАЭА-аас 2024 оны 04 дүгээр сарын 01-12-ны өдрүүдэд АНУ-ын Айдахо Фоллис хотод зохион байгуулагдах "Цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн компьютерт суурилсан системүүдийг хамгаалах" сэдэвт сургалтад хамрагдах боломжтой. ОУАЭА-аас компьютерийн аюулгүй байдлын чиглэлээр сургалт/дэмжлэг авах хүсэлт гаргасан. 	
6.Г.4	Дараах зүйлсийн хэрэгжилт, үр нөлөөг үнэлэх баталгаа, хяналтын үйл ажиллагааг гүйцэтгэх: а. Мэдээллийн аюулгүй байдал б. Компьютерийн аюулгүй байдал	Тэргүүлэх байгууллага: ЦХХХЯ, ЦЭК, ТЕГ, ОУАЭА	Эхлүүлэх	2026	6.Г.1-6.Г.3-аас хамаарна.	
6.Г.5	Мэдээллийн компьютерийн холбоотой тодорхойлж, хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦХХХЯ, ЦЭК, ТЕГ, ОУАЭА	Эхлүүлэх	2026	-	

Зорилго 6.Д – Цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн тогтвортой байдалд хяналт тавьж, тогтмол үнэлгээ хийх

	Арга хэмжээ	Харуцах, үүрэг бүхий байгууллага	Яец	Төлөөлсөн хугацаа	Тайлбар
6.Д.1	Цөмийн аюулгүй байдлын үндэсний дэглэмийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн сайн туршлагаудтай харьцуулах зорилгоор ОУАЭА-ийн зөвлөх үйлчилгээ зэрэг өөрийгөө үнэлэх	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГХЯ,	Эхлүүлэх	2025	<ul style="list-style-type: none"> 2024 онд ОУАЭА-ийн Цөмийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээг авах хүсэлтийг хүргүүлнэ. ОУАЭА-аас 2023 оны 09 дүгээр сарын 06-08-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена

	хэрэгсэл, мэргэжилтний үнэлгээг ашиглах;	ОУАЭА			<p>хотноо зохион байгуулагдах "Олон улсын цөмийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээ" сэдэвт техникийн үүлзгалтад хамрагдах боломжтой.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2025 онд ОУАЭА-ийн Олон улсын биет хамгаалалтын зөвлөх үйлчилгээг авах хүсэлтийг хүргүүлнэ. • ОУАЭА-ийн Цөмийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээ болон Олон улсын биет хамгаалалтын зөвлөх үйлчилгээний удирдамжтай танилцана (ОУАЭА-ийн вэбсайтаар дамжуулан үнэ төлбөргүй авах боломжтой).
6.Д.2	Шаардлагатай тохиолдолд харьцуулсан үнэлгээний үр дүн, зөвлөмж, өөрийгөө үнэлэх хэрэгслийн үр дүнгийн дагуу арга хэмжээ авах, цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийг сайжруулах;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • 6.Д.1-ээс хамаарна.
6.Д.3	Хувьсан өөрчлөгдөж буй аюул заналхийллийг анхаарах, шинэ технологийг нэвтрүүлэх, цөмийн аюулгүй байдалтай холбоотой бусад хөгжилд хариу арга хэмжээ үзүүлэхэд цөмийн аюулгүй байдлын дэглэмийн тасралтгүй, үр дүнтэй байдлыг хангах үүднээс харьцуулах үнэлгээ болон бусад зөвлөх үйлчилгээг тогтмол гүйцэтгэх;	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • 6.Д.1-6.Д.2-оос хамаарна.
6.Д.4	Цөмийн аюулгүй байдалд хаммаарах үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн үйл явцыг авч үзэх:	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ОУАЭА	Тогтмол	Тогтмол	<ul style="list-style-type: none"> • Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглалыг дүгнэх мөчлөгийн нийтлэг хугацаа 3-4 жил байна. • Монгол Улс анхны Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглал (хуучнаар Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах нэгдсэн хөтөлбөр)-ыг 2015 оны 07 дугаар сард баталсан. Дүгнэх үүлзгалтыг 2022 оны 11 дүгээр сарын 01-04-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотод зохион байгуулсан. • Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглалыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах ажлын хэсэг байгуулна.

XXXXXXXXXX

Цөмийн энергийн комиссын 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт

ЦӨМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ЗАМЫН ЗУРАГЛАЛЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглал болон замын зураглалыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг 2022 оны 11 дүгээр сарын 01-04-ний өдрүүдэд Монгол Улсын цөмийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын албан хаагч нарыг оролцуулсан уулзалтаар боловсруулсан. Энэхүү төлөвлөгөөнд Цөмийн аюулгүй байдлыг хангах замын зураглалыг хэрэгжүүлэх зорилгоор боловсруулсан ба 2023-2026 онд хэрэгжүүлэх ажлуудыг тусгасан болно.

Төлөвлөгөөний арга хэмжээнүүдэд тусгагдсан ОУАЭА-ийн дэмжлэг, арга хэмжээнүүд нь тус агентлагийн холбогдох нөөцөөс хамаарна.

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
НЭГ. ХУУЛЬ ТОГТООМЖ, ХЯНАЛТЫН ТОГТӨЛЦӨО									
Өндөр	1	Цөмийн материалыг биечлэн тухай нэмэлт (А/СРРNM)-д нэгдэн орно.	Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ, ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: Монгол Улсын Засгийн газар, ГХЯ, ХЗДХЯ; ОУАЭА	1.А.2		X			УИХ-ын 2015 оны 60 дугаар тогтоол, 2021 оны 106 дугаар тогтоолд Монгол Улс А/СРРNM-д нэгдэх орохтой холбоотой холбогдох арга хэмжээг тусгасан. ЦЭК болон БШУЯ-наас тус нэмэлтэд нэгдэн орох тухай хуулийн үзэл баримтлалыг батлуулсан. Засгийн газарт болон Улсын Их Хурлын Байнгын Хороонд өргөн барина. Засгийн газар болон УИХ-д өргөх барих боломжит хугацаа: 2023 Нэгдэн орох боломжит хугацаа: 2024 ГХЯ-наас А/СРРNM-д нэгдэн орох саналыг дэмжиж байгаагаа илэрхийлсэн.

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Харууцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Өндөр	2	Засгийн газрын дээд түвшний албан тушаалтнууд болон хууль тогтоогч нарт цөмийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой олон улсын хууль эрх зүйн тогтолцоог бүрдүүлэгч олон улсын эрх зүйн баримт бичгийн талаарх ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх уулзалт, зөвлөгөөн, танилцуулгыг зохион байгуулж хэрэгжүүлнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, ХЗДХЯ, Бусад харууцах байгууллага: БШУЯ, ГХЯ, УИХ-ын Тамгын газар, ЗТХЭГ, ОУАЭА	1.А.10 1.В.1	Х				Мэдлэг дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулж, конвенц, хууль эрх зүйн баримт бичгийн мөн чанарыг олон нийтэд сурталчлах ажлыг гүйцэтгэнэ. 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр Монгол Улсын холбогдох байгууллагуудын шийдвэрлэх түвшний албан хаагчдад цөмийн аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг олгох үндэсний семинарыг зохион байгуулсан. ОУАЭА-ийн Хуулийн хэлтсээс үндэсний болон олон улсын хууль эрх зүйн орчныг олон нийтэд таниулахтай холбоотой дэмжлэг үзүүлэх боломжтой (А/СРРNM, 2005 SUA Protocol and Beijing Convention). Дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг илэрхийлэх захидлын маягтыг дараах холбоосоор татаж авах боломжтой. https://nucleus.iaea.org/sites/ns/code-of-conduct-radioactive-sources/Documents/Letter%20of%20proliferation%20support%20.pdf
Өндөр	3	“Цацраг үсгүүрийн ажиглага, байдлын зохицуулах дүрэм” болон түүний Зохицуулах Дүрмийн “Цацраг үсгүүрийн импорт болон экспортын нэмэлт заавар”, “Ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үсгүүрийн менежментийн нэмэлт заавар”-ыг дэмжих тухай албан ёсны байр суурийг илэрхийлнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК	1.Б	Х				ОУАЭА-аас 2022 оны 08 дугаар сарын 30-наас 09 дүгээр сарын 02-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан “Цацраг идэвхт үсгүүрийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлын зохицуулах дүрэм”-ийн таниулах уулзалтад Монгол Улс оролцсон.

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Харууцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Өндөр	4	Цөмийн энергийн тухай хуульд өөрчлөлт тухай хуулийн төслийг эцэслэн батлуулаха.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд; ОУАЭА	1.В.1	X				Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, цөмийн аюулгүй байдлын илрүүлэх зохицуулалт, зохион байгуулалтыг тусгах асуудлыг авч үзнэ. Цөмийн аюулгүй байдлын соёлтой холбоотой үйл ажиллагааг Цөмийн энергийн тухай хуулийн төсөлд тусгана.

ХОЁР. АЮУЛ ЗАНАЛ, ЭРСДЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Өндөр	5	Хяналтад болон гадуурх цацраг идэвхт материалын аюул заналын үнэлгээ хийж, цөмийн аюулгүй байдлын суурилсан заналыг тодорхойлно.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад хариуцах байгууллага: ТЕГ, ЦЕГ болон бусад хууль сахиулах байгууллагууд	2.А	X	X			2017 оны 08 дугаар сард ОУАЭА-ийн экспертүүдтэй хамтран загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээний семинарыг зохион байгуулсан. ОУАЭА-аас 2023 оны IV улиралд Исламын Бүгд Найрамдах Пакистан Улсын Равалинди хотод зохион байгуулагдах "Загварт суурилсан аюул заналын үнэлгээ" сэдэвт бүсийн семинарт оролцох боломжтой. Аюул заналын үнэлгээг дахин хийх хүрээнд холбогдох албан хаагчдад мэдлэг, мэдээлэл олгох зорилгоор үндэсний семинарыг 2024 онд ОУАЭА-тай хамтран зохион байгуулах боломжтой.
-------	---	--	--	-----	---	---	--	--	--

ГУРАВ. БИЕТ ХАМГААЛЛТЫН ДЭГЛЭМ

Өндөр	6	Цацраг материалын аюулгүй байдлыг бэхжүүлнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК;	3.Б.1; 3.Б.2	X	X	X	X	ШУА-ын ФТХ-гийн цацраг идэвхт үсгүүрийн биет хамгаалалтыг хангахад АНУ-ын Сандиагийн үндэсний лабораториос дэмжлэг авах боломжтой.
-------	---	--	-----------------------------	--------------	---	---	---	---	--

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Харууцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
			<p>Бусад харууцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд; АНУ-ын Сандиагийн үндэсний лаборатори</p>						<p>2023 оны 07 дугаар сарын 03-07-ны өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотноо зохион байгуулагдах Цацраг идэвхт материалын аюулгүй байдлын ажлын хэсгийн XI бага хурал (жилийн хурал) болон дараа дараагийн хуралдаанд Монгол Улс оролцох боломжтой.</p> <p>Монгол Улс Цацраг идэвхт материалын аюулгүй байдлын чиглэлээр сургалт хүлээн авах хүсэлт хүргүүлэх боломжтой (NSS-11-д суурилсан).</p> <p>БШУЯ нь эзэнгүй үүсгүүрийг эрэн хайх, аюулгүй болгох үйл ажиллагаанд оролцдог.</p> <p>Эзэнгүй үүсгүүрийг ОБЕГ (аврах бригад) аюулгүй болгож, ЦЭК-ын Изотоп конторт хадгална. Эзэнгүй үүсгүүрийг эрэн хайх, аюулгүй болгох төлөвлөгөөний төслийг боловсруулсан ба зөвлөмж болгон ашиглах боломжтой.</p> <p>Монгол Улс ОУАЭА-ийн Ашиглагдахгүй болсон битүү цацраг идэвхт үүсгүүрийн II шатны төсөлд оролцсон, дэмжлэг хүлээн авах боломжтой.</p> <p>Монгол Улс 2022 оны 11 дүгээр сарын 07-11-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Австри Улсын Вена хотод зохион байгуулагдсан Ашиглагдахгүй болсон битүү цацраг идэвхт үүсгүүрийн II шатны төслийн анхдугаар техникийн үүлзлэгтэд цахимаар оролцсон.</p>
Өндөр	7	<p>Ашиглагдаагүй цацраг идэвхт материал, ашиглагдахгүй болсон цацраг идэвхт үүсгүүр, хяналтаас гадуур олдсон үүсгүүр, хурааж аюулгүй болгосон материалын менежментийг сайжруулна.</p>	<p>Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК; Бусад харууцах байгууллага: Холбогдох яам, агентлагууд; ОУАЭА</p>	3.Б.4	X	X	X	X	

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Өндөр	8	Цацраг материалын тээвэрлэлтийн аюулгүй сайжруулна.	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ЗТХЯ, хэрэглэгч байгууллагууд; ОУАЭА	3.В		Х			Монгол Улс 2023 оны IV улиралд Нидерланд улсын Амстердам хотноо зохион байгуулагдах "Цацраг идэвхт материалын тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдал" сэдэвт олон улсын сургалтад оролцох боломжтой. Монгол Улс ОУАЭА-ийн тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын чиглэлээр цаашид зохион байгуулах сургалтуудад оролцох хүсэлтийг илэрхийлсэн. Монгол Улс тээвэрлэлтийн үеийн аюулгүй байдлын үндэсний дэглэмийг дүгнэх асуудлаар ОУАЭА-г хүсэлт гарган экспертүүдийн дэмжлэг авах боломжтой.
Өндөр	9	Цөмийн байдлыг хангах, цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалт,	Тэрлүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ;	4.А.1	Х				Монгол Улсын Хилийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд хилийн хяналтын төхөөрөмжүүдээр зорчигчдыг шалгах тухай заасан байдаг. Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 04 дүгээр тогтоолоор Монгол Улсын хилийн боомтуудад цөмийн материал,

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Өндөр	10	Үндэсний стратегийг илрүүлэх бий болгоно.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ.	4.Б		Х			<p>Цацрагийн үүсгүүр болон цацраг идэвхт материалын хууль бус хөдөлгөөнийг хянах зорилгоор сууриллуулсан цацрагийн хяналтын төхөөрөмжийн хэвийн үйл ажиллагаа, засвар үйлчилгээг хариуцан ажиллахыг Гаалийн ерөнхий газарт даалгасан.</p> <p>26 хилийн боомтуудад байрлаж байгаа цацрагийн хяналтын төхөөрөмжүүд нь бүгд цацраг идэвхт изотоп илрүүлэх төхөөрөмжөөр тоноглогдсон. Энэ чиглэлээр ГЕГ, БШУЯ, ХХЕГ хамтран ажилладаг.</p> <p>Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, цөмийн аюулгүй байдлыг хангах, цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх зохицуулалт, зохион байгуулалтын арга хэмжээг тусгах шаардлагатай.</p> <p>Цөмийн аюулгүй байдлын үндсэн элементүүдийн тухай ОУАЭА-ийн олон улсын сургалтад оролцох боломжтой.</p> <p>2016 оны 06 дугаар сард ОУАЭА-ийн экспертүүдийн ажлын хэсэг Монгол Улсад цөмийн аюулгүй байдлын илрүүлэх чадварыг үнэлж, илрүүлэх стратегийн элементүүдийг боловсруулсан.</p>

¹ Хяналтаас гадуурх цөмийн болон цацраг идэвхт материалыг илрүүлэх үндэсний стратегийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай цөмийн аюулгүй байдлын хууль эрх зүйн болон хяналтын тогтолцооны нэгдсэн систем буюу арга хэмжээ.

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
			ОУАЭА						Цаашид илрүүлэх үндэсний стратегийг боловсруулахад ОУАЭА-аас дэмжлэг авах боломжтой. Үндэсний илрүүлэх стратегийг боловсруулах туршлага судлах зорилгоор өөр улс (Малайз Улс, ОХУ, АНУ, Тайландын Хаант Улс, БНХАУ)-уудад танилцах дадлага хийх боломжтой. Энэ ажилд ОУАЭА дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.
Өндөр	11	Илрүүлэх төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний чадавхыг сайжруулна.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХХЕГ, ОУАЭА	4.В.5		Х	Х	Х	Монгол Улс (БШУЯ) илрүүлэх арга техник, илрүүлэх төхөөрөмжүүдийн засвар үйлчилгээний чиглэлээр дагалдах сургалтад хамрагдахаар хүсэлт гаргасан. (ОУАЭА-ийн илрүүлэх лаборатори болон Исламын Бүгд Найрамдах Пакистан Улс Аюулгүй ажиллагаа аюулгүй байдлын үндэсний хүрээлэнд)
Өндөр	12	Эхний хариу арга хэмжээ үзүүлэгчдийн илрүүлэх чадварыг сайжруулна.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГЕГ; Бусад хариуцах байгууллага:	4.В.4	Х	Х	Х	Х	ХХЕГ зэрэг байгууллагуудын эхний хариу арга хэмжээ үзүүлэгч албан хаагчдыг илрүүлэх арга техникт сургах, сургалч багш бэлтгэх боломжтой. 2023 оны II улиралд ОХУ-ын Владивосток хотод "Урьдчилан мэдүүлсэн ачааг

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
			ХХЕГ, ТЕГ, ЦЕГ, ОУАЭА						Шалгахад ашиглагддаг илрүүлэх аргачлал" сэдэвт ОУАЭА-ийн олон улсын сургалтад оролцох боломжтой. 2024 оны 10 дугаар сарын 01-03-ны өдрүүдэд Египет Улсын Каир хотноо болох эхний хариу арга хэмжээ үзүүлэгчдийн сүлжээний олон улсын IV уулзалтад оролцох боломжтой. Монгол Улс цөмийн илрүүлэх технологийг ашиглан аюулгүй, найдвартай худалдааг хөггөвчлөх, мөн илрүүлэх технологийн бусад хамтарсан судалгааны үйл ажиллагааг судлах зорилгоор ОУАЭА-ийн Хамтарсан судалгааны үйл ажиллагаа (CRP)-нд санал хүрүүлэх асуудлыг авч үзнэ.

ТАВ. ХЯНАЛТААС ГАДУУРХ ЦАЦРАГ ИДЭВХТ МАТЕРИАЛ ЗЭРЭГ ГЭМТ ХЭРЭГ, ЗӨВШӨӨРӨЛГҮЙ ҮЙЛДЭЛД ХАРИУ АРГА ХЭМЖЭЭ АВАХ

Дунд	13	Цөмийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд хариу арга хэмжээ авах үндэсний тогтолцоог үнэлнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ЦЕГ, ТЕГ, ОБЕГ, ТТХГ; Бусад хариуцах байгууллага: ХЗДХЯ, ГЕГ, ХХЕГ, ЗХЖШ	5.Б.1	Х	Х	Х		Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 228 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Цацрагийн ослоос хамгаалах үйл ажиллагааны улсын төлөвлөгөө"-ний цацрагийн ослын 4 дүгээр ангилалд "цацраг идэвхт үүсгүүр хулгайлагдсан, алдагдсан тохиолдолд үүсгүүрийг илрүүлэх, аюулгүй болгох тохиолдолд БШУЯ, ЦЕГ голлон оролцож, нэмэлтээр ЦЭК, ОБЕГ, ТЕГ хамтран ажиллана" гэж заасан байдаг. ОУАЭА-аас 2023 оны 08 дугаар сарын 28-наас 09 дүгээр сарын 01-ны өдрүүдэд Япон Улсын Токай хотод зохион байгуулагдах "Хяналтаас гадуурх цацраг идэвхт материалын эрүүгийн болон
------	----	--	---	-------	---	---	---	--	--

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Бага	14	Цацрагтай холбоотой гэмт хэрэг, зөрчилд хариу арга хэмжээ авах менежментийн чадавхыг сайжруулна.	Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ; ОУАЭА	5.Г.1		Х	Х	Х	Монгол Улс ОУАЭА-аас энэ чиглэлээр дэмжлэг хүссэн. Бүс нутгийн сургалт/семинарт оролцож, үндэсний арга хэмжээ зохион байгуулах нь хамгийн тохиромжтой.
Дунд	15	Цөмийн шинжилгээний чадавхыг сайжруулна.	Тэргүүлэх байгууллага: ХЗДХЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЕГ, ШШЕГ, ЦЭК, БШУЯ, ТЕГ; ОУАЭА	5.Г.2; 5.Г.3		Х	Х	Х	СХЗГ-т Цацрагийн хяналтын лаборатори ажилладаг. Шүүх Шинжилгээний хүрээлэнд Шинжилгээний тоног төхөөрөмжүүдтэй. МУИС-ийн Цөмийн физикийн судалгааны төв, Геологийн төв лаборатори нь холбогдох шинжилгээний тоног төхөөрөмжийн чадавхтай бөгөөд цөмийн шүүх шинжилгээний чадавхыг бий болгох суурь болох боломжтой. Монгол Улс цөмийн шүүх шинжилгээний Олон Улсын Техникийн Ажлын хэсэг (ITWG)-г нэгдэнэ. Монгол Улс цөмийн шүүх шинжилгээний чиглэлээр олон улсын/бүс нутгийн арга хэмжээ/сургалтад оролцож, эксперт хүлээн авах зэрэгт ОУАЭА-аас дэмжлэг хүссэн.

АЛБАН ХЭРЭГЦЭЭНД

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
ЗУРГАА. ЦӨМИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ДЭГЛЭМИЙГ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖҮҮЛЭХ									
Дунд	16	Холбогдох талуудын хүний нөөц, боловсрол, сургалтын хэрэгцээ, одоо байгаа нөхцөл байдалд шинжилгээ хийнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: БШУЯ; Бусад хариуцах байгууллага: ЦЭК, ЦЕГ, ТЕГ, БШУЯ, ОБЕГ, Их, дээд сургуулиуд; ОУАЗА	6.А.1	X	X			Цөмийн аюулгүй байдлын чиглэлээр хүний нөөц, түүний сургалт, боловсролын хэрэгцээнд дүн шинжилгээ хийнэ. ОБЕГ болон ЦЕГ нь хүний нөөцийн чиглэлээр шинжилгээ хийж, дотоод хэргийн их сургуультай хамтран ажилладаг. ОУАЗА-ийн Хүний нөөцийн сургалтын хэрэгцээнд дүн шинжилгээ хийх семинарт оролцох хүсэлт гаргасан.
Өндөр	17	Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих хүний нөөцийн сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ; Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд: ОУАЗА	6.А.2	X	X	X	X	Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн чиг үүргийг гүйцэтгэх ЦЭК-ын салбар байгууллагыг байгуулах асуудлыг авч үзэх боломжтой. ОУАЗА-аас 2023 оны 02 дугаар сарын 20-24-ний өдрүүдэд Тайландын Хаант Улсын Чонбурри хотод зохион байгуулагдсан Цөмийн аюулгүй байдлыг дэмжих төвийн олон улсын сүлжээний анхдугаар уулзалт болон TDL-010 баримт бичигтэй холбоотой ОУАЗА-ийн бүсийн семинаруудад оролцсон.
Дунд	18	Дотоод аюул заналыг бууруулах, манлайлаг зэрэгт хаммааруулж	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК;	6.В	X	X	X	X	Цөмийн аюулгүй байдлын мэдлэгийг дээшлүүлэх, цөмийн аюулгүй байдлын соёлыг нэмэгдүүлэхийн тулд цацрагийн

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
		Цөмийн байдлын төлөвшүүлнэ. аюулгүй соёлыг	Холбогдох эрх бүхий байгууллагууд: ОУАЭА						<p>Үүсгүүр ашиглагчид болон удирдах түвшний албан хаагчдад сургалт, семинар зохион байгуулна.</p> <p>Энэхүү арга хэмжээ нь хүний нөөцийн хөгжлийн хөтөлбөртэй (Б.А-г харах) холбоотой учраас тухайн хэсэгт арга хэмжээ болгон оруулах боломжтой.</p> <p>Цөмийн аюулгүй байдлын соёлтой холбоотой үйл ажиллагааг Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгах асуудлыг авч үзнэ. Ингэснээр төсөв/санхүүгийн дэмжлэгтэй холбоотой үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх боломжтой.</p> <p>ОУАЭА-аас цөмийн аюулгүй байдлын соёлын хөтөлбөрийг боловсруулахад (манлайлал зэрэг) дэмжлэг хүссэн.</p> <p>Монгол Улсын холбогдох төрийн байгууллагын төлөөлөл ОУАЭА-аас Япон Улсын Токай хотод 2023 оны 02 дугаар сарын 27-наас 03 дугаар сарын 02-ны өдрүүдэд зохион байгуулагдсан "Цөмийн аюулгүй байдлын соёлын дадлага" сэдэвт семинарт оролцсон.</p> <p>Монгол Улс ОУАЭА-ийн дотоод аюул заналыг бууруулах сургалтад оролцохыг хүссэн.</p>

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Харуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
Бага	19	Цөмийн аюулгүй байдлын оролцогч талуудын компьютерийн аюулгүй байдлыг сайжруулна.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦХХХЯ, ЦЭК, ТЕГ, ОУАЭА	6.Г	X	X	X	X	Монгол Улс Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийг 2021 онд баталсан. Уг хууль нь компьютерийн болон мэдээллийн аюулгүй байдлыг хамардаг. Цахим хөгжил харилцаа холбооны яаманд тодорхой байгууллагуудын компьютерийн аюулгүй байдлыг үнэлэх хяналтын алба ажилладаг. Агентлаг/яамдууд нь мэдээллийн болон компьютерийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой өөрийн гэсэн дотоод дүрэмтэй байдаг. ОУАЭА-аас компьютерийн аюулгүй байдлын чиглэлээр сургалт/дэмжлэг авах хүсэлт гаргасан.
Дунд	20	ОУАЭА-ийн улсын хамгаалалтын зөвлөх үйлчилгээ авна.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГХЯ, ОУАЭА	6.Д			X		2025 онд ОУАЭА-ийн олон улсын биет хамгаалалтын зөвлөх үйлчилгээг авах хүсэлтийг хургуулна. ОУАЭА-ийн Олон улсын биет хамгаалалтын зөвлөх үйлчилгээний удирдамжийг ОУАЭА-ийн цахим хуудсаар дамжуулан үнэ төлбөргүй авах боломжтой. https://www.iaea.org/publications/10772/international-physical-protection-advisory-service-irpas-guidelines
Дунд	21	ОУАЭА-ийн аюулгүй зөвлөх (INSServ) авна.	Тэргүүлэх байгууллага: ЦЭК, БШУЯ, ГХЯ, ОУАЭА	6.Д		X			2024 онд ОУАЭА-ийн Цөмийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээ авах хүсэлтийг хургуулна. ОУАЭА-ийн Цөмийн аюулгүй байдлын зөвлөх үйлчилгээний удирдамжийг ОУАЭА-ийн цахим хуудсаар дамжуулан

13.

Ач холбогдол	№	Арга хэмжээ	Хариуцах, үүрэг бүхий байгууллага	ЦАБХХ-ийн дугаар	2023	2024	2025	2026	Тайлбар
			ОУАЭА-ийн дэмжлэгээр						Үнэ төлбөргүй авах боломжтой). https://www.iaea.org/publications/13527/international-nuclear-security-advisory-service-insserv-guidelines

xxxxxx